

Unia Europejska

Podlaskie

Krajowa Sieć
Obszarów Wiejskich

Program
Rozwoju
Obszarów
Wiejskich
na lata 2014-2020

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie

Ewaluacja zewnętrzna

realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju

Lokalnej Grupy Działania – Puszcza Knyszyńska 2014-2020

Realizacja:

OMIKRON Mariusz Wachowicz

Warszawa 2022

Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Raport opracowany przez Lokalną Grupę Działania – Puszcza Knyszyńska, współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

1.	Wstęp	4
2.	Streszczenie najważniejszych wyników badania.....	5
3.	Opis przedmiotu badania uwzględniający cele i zakres ewaluacji.....	7
3.1.	Cel główny i cele szczegółowe badania.....	7
3.2.	Zakres przedmiotowy badania	7
3.3.	Kryteria ewaluacyjne	7
3.4.	Pytania badawcze.....	8
4.	Opis metodologii wraz z opisem sposobu realizacji badania.....	10
5.	Opis wyników badania wraz z ich interpretacją.....	15
5.1.	Charakterystyka obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju	15
5.2.	Opinie i potrzeby mieszkańców obszaru Lokalnej Strategii Rozwoju	23
5.3.	Funkcjonowanie LGD.....	30
5.4.	Wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju	41
6.	Odpowiedź na wszystkie wskazane pytania badawcze	46
7.	Podsumowanie, wnioski i rekomendacje.....	51
8.	Spis tabel i wykresów	53
9.	Aneksy tworzone w toku realizacji badania.....	56
9.1.	Scenariusz wywiadu pogłębionego z wnioskodawcami/beneficjentami:.....	56
9.2.	Scenariusz wywiadu pogłębionego z przedstawicielami gmin:	56
9.3.	Ankieta kierowana do wnioskodawców, beneficjentów i członków LGD.....	57
9.4.	Ankieta kierowana do mieszkańców obszaru LGD.....	62
9.5.	Scenariusz zogniskowanego wywiadu grupowego	69

1. Wstęp

Ewaluacja i zasady jej prowadzenia w LGD wynikają z wytycznych nr 5/3/2017 i 10/1/2022 Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Planowane cele, metody i narzędzia ewaluacyjne mieszczą się w zakresie wytyczonym przez Podręcznik Monitoringu i Ewaluacji Lokalnych Strategii Rozwoju z marca 2017 roku. Niemniej potrzeba ewaluacji wynika również z samego procesu realizacji Strategii oraz konieczności ciągłej dbałości o utrzymanie wysokiej jakości podejmowanych interwencji.

Zmiany społeczne i gospodarcze sprawiają, że konieczna jest analiza Strategii pod kątem jej aktualności, ale także sprawności i efektywności jej dotychczasowej realizacji oraz użyteczności podejmowanych działań i przyjmowanych rozwiązań. Rzetelne ocenienie Strategii na tym etapie wdrażania wymaga nie tylko przyjrzenia się uzyskanym efektom, ale także samemu procesowi, aby można było zidentyfikować elementy wymagające poprawy. Uzyskane wyniki zostaną wykorzystane w procesie aktualizacji Strategii oraz innych dokumentów Stowarzyszenia, ale również uwzględnione przez LGD w kolejnym okresie programowania 2021-2027.

Niniejszy raport jest zwięźczeniem ewaluacji prowadzonej w LGD pomiędzy czerwcem a październikiem 2022 roku. Jednak dane wykorzystane w raporcie pochodzą z różnych okresów od rozpoczęcia realizacji strategii w 2016 roku do 31 grudnia 2021. Oprócz danych z monitoringu prowadzonego systematycznie przez organy LGD, w planach komunikacji określone są konkretne działania mające na celu pozyskiwanie informacji oraz dzielenie się nimi z interesariuszami i ze społecznością. Działania te, szczególnie polegające na ankietowaniu odpowiednich grup respondentów, prowadzone były przez LGD systematycznie, według harmonogramu zapisanego w planie komunikacji.

Większość procesu zbierania danych potrzebnych do ewaluacji spoczywa na pracownikach Lokalnej Grupy Działania. Bez nich, ich systematycznej pracy i zaangażowania nie udało by się zgromadzić materiału do napisania niniejszego dokumentu. Podziękowania należą się nie tylko Panu Prezesowi, pracownikom, i członkom Zarządu ale także zaangażowanym w wywiady członkom Rady, uczestnikom spotkań grupowych, wnioskodawcom i beneficjentom. Nie można zapomnieć również o szeregowych członkach Stowarzyszenia, sympatykach oraz wszystkich respondentach, którzy rzetelnie wypełniali ankiety.

2. Streszczenie najważniejszych wyników badania

- Na terenie LGD Puszcza Knyszyńska w 2021 roku zamieszkiwało 101 154 osoby i w ciągu ostatnich kilku lat liczba ta wzrosła średnio o 6% w zestawieniu z rokiem 2015. Najwięcej mieszkańców przybyło w gminie Wasilków.
- Wzrasta liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym, w przeciwieństwie do trendu występującego w województwie podlaskim. Liczba mężczyzn w tym przedziale wiekowym na obszarze LGD wzrosła o 2%, w województwie zaś zmalała o ok. 6%. Podobny wzrost nastąpił również w przypadku kobiet w wieku produkcyjnym zamieszkujących teren LGD Puszcza Knyszyńska.
- Na terenie LGD obserwujemy wzrost liczby osób w wieku senioralnym, jednak jest on wolniejszy niż w Podlaskiem. Społeczność gminy Czarna Białostocka starzeje się w szybszym tempie niż ludność pozostałych gmin.
- W ostatnich latach obserwujemy zmniejszenie się liczby osób bezrobotnych. Tempo spadku bezrobocia na terenie LGD Puszcza Knyszyńska jest podobne jak w województwie podlaskim. Większa grupa osób bezrobotnych to mężczyźni. Najwięcej mężczyzn bez pracy żyje w gminie Supraśl. Największy spadek bezrobocia, zarówno wśród kobiet jak i mężczyzn, zanotowano w gminie Knyszyn.
- Na terenie działalności LGD przybywa nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych. W gminie Jasionówka nastąpił największy przyrost nowych działalności gospodarczych od roku 2015.
- Mieszkańcy gmin należących do LGD Puszcza Knyszyńska działają społecznie. W gminie Michałowo działa najwięcej organizacji pozarządowych, a największy ich przyrost od 2015 roku obserwujemy w gminie Knyszyn.
- Od 2015 roku obserwujemy wzrost dochodów budżetów gmin i miast, zarówno w gminach obszaru LGD, jak i w całym województwie. Największa procentowo zmiana nastąpiła w gminie Supraśl.
- Powiększeniu się dochodów budżetowych gmin towarzyszy spadek liczby gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej (ok. 40%). Najwięcej rodzin (procentowo) wymagających wsparcia finansowego z pomocy społecznej ubyto w gminie Supraśl (61%).
- Ponad jedna trzecia mieszkańców jest zadowolona z życia w gminie i uważa, że warunki życia poprawiły się. Nieco więcej osób nie jest usatysfakcjonowana swoim miejscem zamieszkania i nie widzi w nim zmiany na lepsze.
- Mieszkańcy najbardziej pozytywnie oceniają ofertę kulturalną, promocję dziedzictwa kulturowego, atrakcyjność turystyczną oraz ofertę sportową i rekreacyjną. Najbardziej krytycznie ustosunkowują się do infrastruktury drogowej, działań na rzecz grup defaworyzowanych oraz zaangażowania w problemy lokalne.
- Co trzeci badany rozważa zmianę miejsca zamieszkania, głównie z powodu braku perspektyw zawodowych.
- Połowa mieszkańców obszaru LGD korzystała z obiektów powstałych z finansowania unijnego i jest zdania, że takie przedsięwzięcia cieszą się zainteresowaniem. Równie liczna grupa (48%) nie uczestniczyła w szkoleniach opartych o środki unijne.

- Zdaniem mieszkańców, dodatkowe środki finansowe warto by było zainwestować w polepszenie infrastruktury drogowej, rozwój ofert sportowej i rekreacyjnej oraz poszerzenie pozarolniczego rynku pracy.
- Większość mieszkańców o funkcjonowaniu LGD dowiaduje się głównie z informacji zamieszczanych na oficjalnej stronie LGD oraz bezpośrednich kontaktów z pracownikami Biura. Jako efektywny kanał przekazywania informacji zwrotnej do LGD badani najczęściej wskazują na ankietę elektroniczną oraz kontakt mailowy.
- Badani pozytywnie oceniają działalność Biura LGD. Pracownicy Biura, ich zdaniem, są kompetentni i zaangażowani w wykonywanie swoich obowiązków. Mieszkańcy mogą liczyć na uzyskanie rzetelnych informacji i porad. Zdaniem badanych, pracownicy Biura to osoby o wysokiej kulturze osobistej oraz przygotowane do wykonywania swojej pracy.
- Nabory wniosków organizowane przez Biuro najbardziej odpowiadały na potrzeby związane z rozwojem infrastruktury turystycznej i sportowej oraz pomogły w rozwoju przedsiębiorczości.
- Zdaniem mieszkańców, środki finansowe przeznaczone na wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju wydano z korzyścią dla lokalnej społeczności i wsparły one rozwiązanie problemów osób zamieszkujących obszar LGD.

3. Opis przedmiotu badania uwzględniający cele i zakres ewaluacji.

3.1. Cel główny i cele szczegółowe badania

Celem głównym badania jest przeprowadzenie ewaluacji zewnętrznej funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania oraz realizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność.

Cele szczegółowe:

- Wypełnienie obowiązku przeprowadzenia ewaluacji zewnętrznej (zgodnie z Wytycznymi 5/3/2017 i 10/1/2022 MRiRW).
- Uzyskanie użytecznych informacji na temat wdrożenia LSR.
- Uzyskanie użytecznych informacji na temat wdrożenia LSR.
- Opracowanie rekomendacji oraz planu ich wdrożenia.
- Wykorzystanie wyników badań społecznych we wstępnej konceptualizacji kolejnej LSR

3.2. Zakres przedmiotowy badania

Realizacja LSR: stopień realizacji celów i wskaźników, stopień realizacji wybranych operacji, wykorzystania budżetu, jakość stosowanych kryteriów wyboru operacji i procedur, oddziaływanie realizacji LSR na rozwój lokalny, bariery realizacji LSR, jakość procesu partycypacji, operacji i procedur.

Działalność biura: efektywność pracy biura i organów LGD, ocena przebiegu konkursów, ocena sposobu przepływu informacji, efektywność promocji i aktywizacji lokalnej społeczności, innowacyjność, proces rozwoju pracowników, efektywność animacji i doradztwa, ochrona danych osobowych, jakość procesu archiwizacji i monitoringu.

Funkcjonowanie partnerstwa: jakość podejmowanych uchwał, skuteczność nadzoru nad biurem LGD, jakość reakcji na zmieniające się warunki, umiejętność współpracy i atmosfera pracy, skuteczność działań strategicznych, jakość współpracy regionalnej i ponadregionalnej, jakość relacji z otoczeniem i promocji.

3.3. Kryteria ewaluacyjne

Kryteria ewaluacyjne stosowane w badaniach to: **skuteczności** - bezpośrednio pozwalające ocenić, na ile efektywne są działania w zakresie osiągnięcia celów określonych w dokumentach programowych oraz jak skuteczna jest działalność biura LGD. Z kryterium skuteczności powiązane jest również kryterium **użyteczności**, które rozumiane jest, jako kryterium pozwalające ocenić stopień zaspokojenia istotnych potrzeb grup docelowych lub

przyczynienia się do rozwiązania problemów, niezależnie od tego, czy były one zasygnalizowane przez cele interwencji. Zastosowane będzie także kryterium **trwałości**. Trwałość – w przypadku tego badania – pozwoli ocenić, w jakim stopniu pozytywne efekty zrealizowanych interwencji (na poziomie celów) mogą trwać po zakończeniu finansowania zewnętrznego, a także czy możliwe jest utrzymanie się wpływu tych projektów na proces rozwoju społeczności lokalnej w dłuższym okresie.

3.4. Pytania badawcze

Zgodnie z wytycznymi nr 5/3/2017 i 10/1/2022 Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi opracowane zostały odpowiedzi na poniższe pytania badawcze zgrupowane w kategorii analityczne:

Ocena wpływu na główny cel LSR (jeśli inny niż obszary poniżej)

- Jaki jest stopień osiągnięcia celu głównego i przypisanych do niego wskaźników LSR?

Ocena wpływu na kapitał społeczny

- Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną, zaangażowanie w sprawy lokalne?
- W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?

Przedsiębiorczość

- W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości?
- Czy i w jaki sposób wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane?

Turystyka i dziedzictwo kulturowe

- W jakim stopniu LSR przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego?
- W jakich kierunkach należy wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego?

Grupy defaworyzowane

- Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup?
- Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego?
- Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?

Innowacyjność

- W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?
- Jak można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?

Projekty współpracy

- Jaka była skuteczność i efekty działania wdrażania projektów współpracy?
- Jaką formę i zakres powinny przyjmować projekty współpracy w przyszłości?

Ocena funkcjonowania LGD

- Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR?
- Jaka jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)?
- Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD by skuteczniej realizowała LSR?

Ocena procesu wdrażania

- Czy realizacja finansowa i rzeczowa LSR odbywała się zgodnie z planem?
- Czy procedury naboru, wyboru i realizacji projektów były wystarczająco przejrzyste i przyjazne dla beneficjentów?
- Czy kryteria pozwalały na wybór najlepszych projektów (spójnych z celami LSR)?
- Czy przyjęty system wskaźników pozwalał na zebranie wystarczających informacji o procesie realizacji LSR i jej rezultatach?

Wartość dodana podejścia LEADER

- Czy działalność LGD wpływa na poprawę komunikacji pomiędzy różnymi aktorami, budowanie powiązań między nimi i sieciowanie?
- Czy stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystywany i promowany?
- Czy projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR i czy te projekty przyczyniają się do jego wzmocnienia?
- Czy przeprowadzone w ramach LSR inwestycje są komplementarne względem siebie lub względem wiodącego projektu/tematu określonego w LSR?

Dodatkowe pytania badawcze:

- Jak układała się współpraca z Samorządem Województwa?
- Jaka jest jakość i znaczenie funkcjonowania wojewódzkiej sieci LGD?

4. Opis metodologii wraz z opisem sposobu realizacji badania

Przeprowadzenie badania wymagało zebrania informacji pochodzących z szeregu rozproszonych źródeł, dokonania ich analizy, a następnie wypracowania rekomendacji na poziomie eksperckim. Implikuje to konieczność zastosowania w badaniu szerokiego instrumentarium metod i technik badawczych, dzięki którym możliwe było zgromadzenie kompletnego i wiarygodnego materiału badawczego dotyczącego efektów realizacji LSR. W związku z powyższym, zaplanowano realizację badania z wykorzystaniem koncepcji **triangulacji** metodologicznej.

Triangulacja to zróżnicowanie źródeł danych, metod badawczych i perspektyw badawczych, dzięki któremu możliwe jest zgromadzenie wszechstronnego materiału badawczego i poddanie go kompleksowej analizie i ocenie. Triangulacja została zastosowana odnośnie do:

- źródeł danych: przeanalizowane zostały zarówno dokumenty zastane różnego typu, jak i dane pochodzące ze wcześniejszych badań; zostały one uzupełnione danymi pierwotnymi;
 - metod badawczych: łączenie różnych metod badawczych w badaniu tych samych zagadnień, co pozwoliło na uchwycenie różnych aspektów badanego przedmiotu; podejście to pozwoliło też wykorzystać mocne strony każdej metody przy wzajemnej ograniczeniu ich słabości;
 - perspektyw badawczych: ewaluacja została przeprowadzona przez pracowników biura LGD oraz przez zewnętrznych doświadczonych badaczy, co pozwoliło uzyskać bogatszy i bardziej wiarygodny obraz badanych zagadnień.
- Poza tym zastosowany został partycypacyjny model badania, którego ideą jest jak najszersze zaangażowanie społeczności, zarówno na etapie przygotowania badania, jego realizacji, jak i wnioskowania i rekomendacji.

W odniesieniu do zakresu przedmiotowego i podmiotowego badania niezbędne było zastosowanie holistycznego podejścia do metod i technik badawczych. W każdym z zamierzeń badawczych: realizacji strategii, działaniu LGD oraz funkcjonowaniu biura zastosowane zostały cztery metody lub techniki badawcze:

Badanie źródeł zastanych (desk research)

To metoda zbierania, analizy i interpretacji danych wytworzonych niezależnie od działań badawczych prowadzonych w czasie ewaluacji. Często nazywa się ją analizą danych wtórnych. Dane te można podzielić na wewnętrzne i zewnętrzne. Pierwsze z nich znaleźć można w dokumentacji własnej instytucji. Nie zawsze odpowiadają bezpośrednio na pytania badawcze ale w znaczącym zakresie pozwalają na poznanie kontekstu funkcjonowania LGD.

Z kolei dane zewnętrzne, dane wtórne to efekty działalności innych instytucji w dziedzinie pozyskiwania informacji. Dzięki rozwojowi Internetu dostęp do tych zasobów jest obecnie

niezwykle łatwy i trudności należy szukać nie w ilości danych, ale ich segregacji. Potrzebne informacje można pozyskiwać od instytucji państwowych powołanych do zbierania informacji. Serwis internetowy GUS zawiera nieprzebrane ilości danych o funkcjonowaniu gospodarki, instytucji, firm i organizacji. **Bank Danych Lokalnych**, który jest największym w Polsce uporządkowanym zbiorem informacji o sytuacji społeczno-gospodarczej, demograficznej, społecznej oraz stanie środowiska, opisującym województwa, powiaty oraz gminy jako podmioty systemu organizacji społecznej i administracyjnej państwa, a także regiony i podregiony stanowiące elementy nomenklatury jednostek terytorialnych. Jednakże w wielu przypadkach dane ze źródeł zastanych są niewystarczające, zbyt powierzchowne, zbyt ogólne lub nieaktualne, by na nich poprzestać, dlatego zwykle potrzebne są działania dla pozyskania danych pierwotnych.

Źródła danych zastanych wykorzystywanych w ewaluacji LGD:

- dane statystyczne,
- dane urzędowe,
- dane gromadzone na portalach społecznościowych,
- dane zastane w Lokalnej Grupie Działania,
- dane ankiet doradztwa i ankiet oceny szkolenia,
- dane realizacji planu komunikacji,
- dane z ankiet zadowolenia mieszkańców, rozpoznawalności LGD i funkcjonowania LGD systematycznie gromadzone przez biuro LGD.

Ankiety metodą CAWI

Najpopularniejszą metodą pozyskiwania danych pierwotnych są badania kwestionariuszowe. Polegają one na zadawaniu pytań pojedynczym osobom, ale w perspektywie zainteresowań znajdują się zagregowane dane ogólne dla wszystkich badanych. Pierwszym etapem tego typu badań jest sformułowanie pytań. Proces ten polega na postawieniu pytań ogólnych, zazwyczaj na etapie konceptualizacji badań. Z nich z kolei wyprowadzamy pytania szczegółowe. Odbywa się to poprzez identyfikację wskaźników, które będą nas informować o występowaniu i nasileniu zjawiska. W przypadku ewaluacji zewnętrznej prowadzonej zgodnie z wytycznymi MRiRW nr 5/3/2017 i 10/1/2022 zakres pytań został wstępnie określony w załącznikach do podręcznika ewaluacji. Niemniej z uwagi na pewne część pytań została poprawiona i zmodyfikowana. Ponadto jak wskazano we wstępie Podręcznika ma on charakter pomocniczy nie obowiązkowy w stosunku do Wytycznych MRiRW.

Badania ankietowe były prowadzone techniką CAWI (Computer Assisted Web Interview). To badanie ankietowe przeprowadzane w Internecie. Opracowane narzędzie badawcze (kwestionariusz ankiety) wprowadzane jest do komputera w formie umożliwiającej wypełnienie ankiety na stronie internetowej użytkownika. Badania tego typu są stosunkowo tanie, nie wymagają również zaangażowania wielu realizatorów. Współczesne narzędzia umożliwiają tworzenie skomplikowanych i atrakcyjnych ankiet. Można dopasować je w

wymiarze graficznym i estetycznym. Dobór próby jest możliwy dwiema metodami. Ankiety można wysłać pod określone adresy mailowe, co w pewnym stopniu jest odpowiednikiem ankiety pocztowej wraz z jej zaletami i wadami. Innym sposobem jest zamieszczenie jej na stronie internetowej lub jako „wyskakujące okienko”. Metoda ta uniemożliwia kontrolę nad doбором próby, który jest faktycznie doбором przypadkowym, dodatkowo obarczonym błędem struktury społecznej i demograficznej użytkowników Internetu.

W badaniach ewaluacyjnych zastosowano obydwie techniki w zależności od badanych grup.

- Grupa nr 1: wnioskodawcy i beneficjenci

Z tego względu, że dostępne są dane kontaktowe do tych osób możliwe było wykorzystanie aplikacji wysyłającej unikalne linki do ankiety internetowej na zdefiniowane wcześniej adresy mailowe. W tym przypadku nie obliczano minimalnej liczebności próby gdyż traktowano to badanie jako masowe, z założeniem przebadania całej populacji.

łącznie przebadano 85 osób.

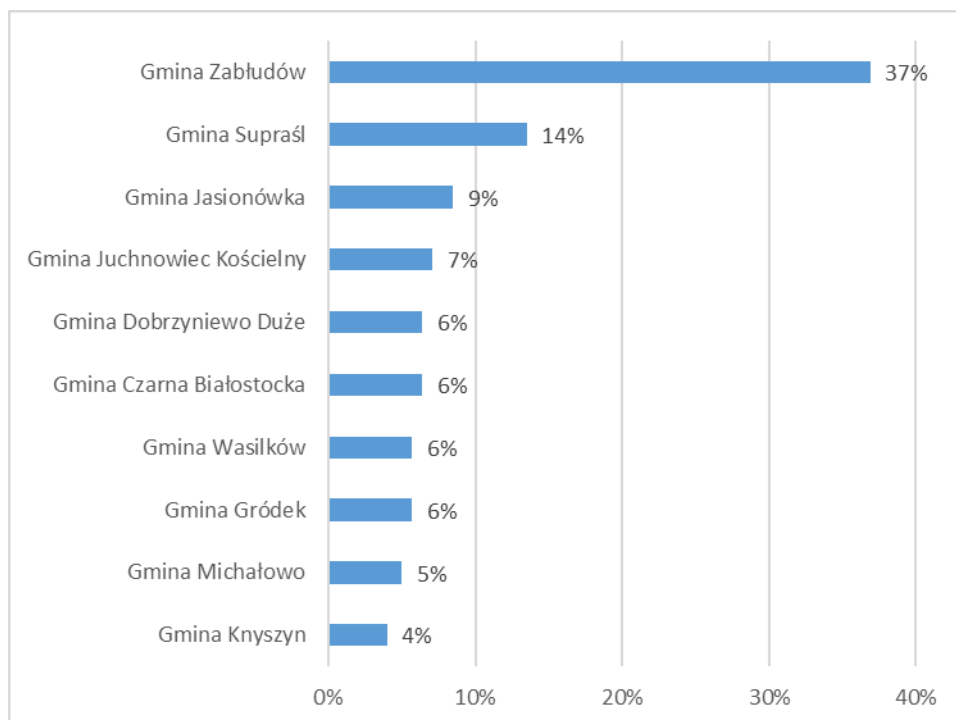
- Grupa nr 2: mieszkańcy obszaru LSR

Pozyskanie opinii reprezentatywnej grupy mieszkańców nie jest możliwe w ramach zasobów, którymi dysponuje Zleceniodawca, dlatego opracowano procedurę zbliżoną do takiej, która pozwoli na identyfikację podglądów i opinii mieszkańców poszczególnych gmin wchodzących w skład Partnerstwa.

Linki do ankiet zostały rozesłane (przy wsparciu pracowników Biura LGD) do gmin partnerskich z prośbą o wstawienie linku na stronę internetową gminy. Dzięki temu zabiegowi pozyskane zostały dane z poszczególnych gmin odpowiadających obszarowi LSR.

łącznie przeprowadzono 402 ankiety. Z uwagi na charakter badań CAWI dokonano weryfikacji braków danych i do dalszej analizy przeznaczono 212 ankiet. Weryfikacja dotyczyła wyłącznie braków danych poszczególnych ankiet. Odrzucono te ankiety, które miały zbyt wysoki odsetek niewypełnionych pytań (wynikało to z rezygnacji respondenta z dalszego wypełniania ankiety, np. poprzez zamknięcie okna przeglądarki). Metoda CAWI jest szybka i stosunkowo mało kosztowna, co miało znaczenie w projektowaniu niniejszego badania. Wadą, z kolei jest słaba kontrola nad doбором respondentów do próby, a tym samym stosunkowo niski poziom reprezentatywności próby względem populacji. W związku z tym, że to respondenci samodzielnie wchodzili na stronę internetową i klikali na link do ankiety ograniczyło możliwości wnioskowania z próby na populację z określonym prawdopodobieństwem. To, iż próba nie jest restrykcyjnie reprezentatywna, nie umniejsza wiarygodności i jakości zebranego materiału badawczego.

Wykres 1. Procent ankiet z poszczególnych gmin

Źródło: badania własne

Wywiady pogłębione (IDI i TDI)

To technika badań jakościowych, w której badacz prowadzi rozmowę z respondentem. Nie jest to jednak zwykła rozmowa, ale opiera się ona na przygotowanym wcześniej scenariuszu. Dokument ten nie musi zawierać konkretnych pytań, lecz wytyczne, jakie tematy rozmowy należy podjąć. Wywiad ma strukturę swobodną, mniejsze znaczenie ma kolejność zadawanych pytań a większe uzyskanie określonych informacji. Tematy są eksplorowane bardzo dogłębnie, prowadzący wywiad dopytuje i stara się zrozumieć, nie tylko fakty, ale motyw zachowania badanego. Zasadniczą rolę w badaniu odgrywają umiejętności i doświadczenie osoby prowadzącej wywiad. Ponieważ wywiady pogłębione są rozmową sam na sam z respondentem, prowadzący musi zdobyć jego zaufanie, by uzyskać czasami bardzo osobiste informacje. Wywiady indywidualne stosuje się gdy zachodzi potrzeba eksploracji pola zainteresowań, przygotowania do konstruowania narzędzi jakościowych lub do interpretacji trudnych do wyjaśnienia wyników badań ilościowych. Wywiady prowadzone były metodą TDI (telefoniczny wywiad pogłębiony).

Wywiady prowadzono z następującymi osobami:

- 2 wywiady z członkami Rady,
- 3 wywiady z wnioskodawcami realizującymi projekty,
- 3 wywiady z wnioskodawcami, których projekty nie są realizowane,
- wywiad z Dyrektorem Biura,

- wywiady z przedstawicielami gmin (po 1 z gminy).

Zogniskowany Wywiad Grupowy (FGI fokus)

Tym różni się od wywiadu indywidualnego, że prowadzący badanie, nazywany moderatorem, przepytuje jednocześnie grupę kilku osób. Zazwyczaj grupy fokusowe mają liczebność od 8 do 12 osób, lecz w specyficznych przypadkach może być ich mniej lub więcej. Ważną cechą grupy jest jej homogeniczność - powinno się unikać zróżnicowania grup ze względu na płeć, wiek, status społeczny czy różnice intelektualne. Wynika to z zasadniczego celu prowadzenia badań tą metodą, czyli wewnętrznej dyskusji grupowej i interakcji w grupie. Dzięki tej metodzie można w tym samym czasie zdobyć informacje od kilku osób, pogłębiając ją dodatkowo o spostrzeżenia dotyczące dyskusji pomiędzy uczestnikami.

Wywiady tą metodą charakteryzują się większym skomplikowaniem organizacyjnym. Wymagane jest zebranie odpowiedniej grupy osób w jednym miejscu o jednym czasie. Często na spotkanie zaprasza się więcej osób i prowadzi się selekcję tych, którzy lepiej pasują do profilu grupy i dają większą rękojmię udzielania informacji i wymiany zdań. Wywiady grupowe, z uwagi na dyskusję wielu osób, muszą być rejestrowane co umożliwia późniejsze zidentyfikowanie, jak kształtowała się rozmowa, która osoba wypowiadała dane poglądy i jak te poglądy zmieniały się w trakcie dyskusji. Zogniskowane wywiady grupowe realizuje się w specjalnych pomieszczeniach zwanych fokusowniami, które są wyposażone w weneckie lustro umożliwiające zleceniodawcy obserwację wywiadu. W przypadku wywiadów realizowanych w LGD Puszcza Knyszyńska, z powodu braku fokusowni, została zastosowana technika wywiadów naturalnych.

Wywiad prowadzono w grupie pracowników biura LGD, członków Zarządu, członków Rady wnioskodawców oraz członków LGD.

Zogniskowany wywiad grupowy (FGI) prowadzony w ramach ewaluacji pozwala pozyskać informacje w skumulowany sposób. Dodatkowo wartość pozyskanych informacji wzmacniona jest poprzez odpowiednie wykorzystanie procesów grupowych.

5. Opis wyników badania wraz z ich interpretacją.

5.1. Charakterystyka obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju

W przeciwieństwie to trendu występującego w województwie podlaskim, ludność na obszarze LGD Puszcza Knyszyńska w 2021 roku wzrosła średnio o 6% w porównaniu do roku 2015. Najwięcej mieszkańców procentowo przybyło w gminie Wasilków (+16%), natomiast populacja gminy Michałowo zmniejszyła się najbardziej spośród wszystkich gmin LGD (-8%).

Tabela 1. Ludność ogółem

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
województwo podlaskie	1188800	1186625	1184548	1181533	1178353	1173286	1165262
Czarna Białostocka	11601	11571	11490	11414	11314	11211	11037
Knyszyn	4893	4842	4780	4781	4750	4713	4638
Michałowo	6876	6785	6704	6623	6565	6446	6348
Supraśl	14520	14822	15009	15283	15676	16003	16333
Wasilków	15609	15983	16370	16952	17560	18067	18621
Zabłudów	9187	9219	9239	9264	9331	9386	9478
Dobrzyniewo Duże	8895	9019	9141	9331	9423	9619	9759
Gródek	5408	5325	5278	5210	5141	5093	5086
Jasionówka	2855	2834	2817	2792	2765	2711	2660
Juchnowiec Kościelny	15671	15826	16058	16337	16572	16932	17194
Średnia dla gmin LGD	9552	9623	9689	10115	9910	10018	10115

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Saldo migracji obrazuje zmiany w liczbie ludności w poszczególnych gminach w wyniku przemieszczania się wewnątrz obszaru LGD oraz poza niego. Efektem przemieszczania się ludności jest zwiększenie liczby mieszkańców, najbardziej spektakularne, w gminie Wasilków, Supraśl i Juchnowiec Kościelny. Średnio w ostatnich latach w gminach należących do obszaru LGD Puszcza Knyszyńska w wyniku migracji w ruchu wewnętrznym i zewnętrznym liczba ludności wzrosła o 646 osób. Tendencja spadkowa widoczna jest w gminie Czarna Białostocka, Knyszyn i Jasionówka.

Tabela 2. Saldo migracji w ruchu wewnętrznym i zagranicznym.

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
województwo podlaskie	0	-1287	-1701	-2014	-2032	-1318	-1214
Czarna Białostocka	0	-28	-21	-15	-57	-52	-70
Knyszyn	0	-31	-48	-8	-5	-18	-15
Michałowo	0	-3	-10	11	18	-11	18

Supraśl	0	262	174	248	337	267	389
Wasilków	0	309	325	450	513	436	502
Zabłudów	0	63	45	73	93	116	164
Dobrzyniewo Duże	0	131	120	167	87	166	160
Gródek	0	-27	8	-17	-2	27	33
Jasionówka	0	-15	-3	-28	-10	-19	-12
Juchnowiec Kościelny	0	175	158	227	184	275	253
Średnia dla gmin LGD	0	84	75	111	116	119	142

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Na obszarze działania LGD Puszcza Knyszyńska widoczny jest trend spadkowy, jeśli chodzi o odsetek ludności w wieku produkcyjnym ogółem. Podobne zmiany widoczne są również w całym województwie podlaskim i na obszarze LGD oraz w województwie przebiegają w podobnym tempie. W roku 2021 udział ludności w wieku produkcyjnym był o 4% mniejszy w porównaniu do roku 2015. Największy spadek odnotowała gmina Supraśl (6%). Jedynie w gminie Jasionówka liczba ta nieco wzrosła.

Tabela 3. Udział ludności w wieku produkcyjnym w % ludności ogółem.

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
województwo podlaskie	63,1	62,7	62,2	61,7	61	60,6	60,2
Czarna Białostocka	63,1	62,6	62,4	61,9	61,6	61,5	61,2
Knyszyn	65,1	64,3	64	63,7	62,8	62,6	62,7
Michałow	59,6	59,2	58,8	58,6	58,2	57,9	57,7
Supraśl	65	64,4	63,9	63,2	62,6	62	61,4
Wasilków	64,8	64,3	63,4	62,7	62	61,4	61,1
Zabłudów	62,6	62,2	61,8	61,6	61,6	61,6	61,5
Dobrzyniewo Duże	63,7	63,5	63,3	63	62,5	62	61,7
Gródek	59,2	58,8	58,5	58	57,2	56,5	56,6
Jasionówka	63,4	63,8	63,7	63,3	63,4	63,5	63,5
Juchnowiec Kościelny	65,6	65,6	65	64,5	63,7	62,8	62,3
Średnia dla gmin LGD	63,21	62,87	62,48	62,05	61,56	61,18	60,97

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Efektom dość dużego w ostatnich napływu nowych mieszkańców do gmin LGD, mamy do czynienia ze wzrostem liczby osób w wieku produkcyjnym (zarówno kobiet, jak i mężczyzn). Od roku 2015 średnio w gminach należących do LGD Puszcza Knyszyńska liczba mężczyzn w tym przedziale wiekowym wzrosła o 2%, podczas gdy w województwie zmalała o 6%. Największy wzrost zanotowała gmina Wasilków (12%). Warto w tym miejscu wskazać wyjaśnienie pozornie sprzecznych danych. Rośnie liczba osób w wieku produkcyjnym, a jednocześnie maleje udział ludności w wieku produkcyjnym w stosunku do całej liczby

ludności. Migracja osób z Białegostoku do gmin obszaru LGD powoduje, że wzrasta liczba osób w wieku produkcyjnym ale liczba seniorów rośnie znacznie szybciej co ma odzwierciedlenie we wskaźniku obciążenia demograficznego.

Tabela 4. Ludność w wieku produkcyjnym (mężczyźni)

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
województwo podlaskie	399305	396901	393893	390357	385971	381623	376536
Czarna Białostocka	3915	3892	3867	3807	3774	3728	3662
Knyszyn	1744	1712	1683	1682	1637	1623	1597
Michałowo	2351	2319	2267	2243	2199	2140	2094
Supraśl	4943	4996	5055	5089	5172	5222	5249
Wasilków	5219	5307	5389	5530	5642	5740	5872
Zabłudów	3170	3180	3179	3190	3221	3228	3255
Dobrzyniewo Duże	3046	3084	3101	3137	3149	3184	3216
Gródek	1769	1726	1708	1675	1622	1600	1585
Jasionówka	997	993	987	978	978	968	943
Juchnowiec Kościelny	5455	5503	5527	5611	5628	5652	5700
Średnia dla gmin LGD	3261	3271	3276	3294	3302	3309	3317

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Jeśli chodzi o kobiety w wieku produkcyjnym, ich liczba w latach 2015 - 2021 w województwie podlaskim zmniejszyła się o ok. 8%, natomiast w gminach należących do obszaru LGD Puszcza Knyszyńska wzrosła średnio o 2%. Najwięcej kobiet w omawianym przedziale wiekowym przybyło w gminie Wasilków (11%).

Tabela 5. Ludność w wieku produkcyjnym (kobiety)

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
województwo podlaskie	351055	347352	342800	338076	333205	328989	324759
Czarna Białostocka	3405	3355	3301	3254	3200	3164	3098
Knyszyn	1443	1403	1378	1365	1346	1328	1311
Michałowo	1750	1701	1672	1639	1621	1591	1569
Supraśl	4498	4550	4536	4564	4649	4699	4786
Wasilków	4895	4966	4996	5091	5238	5351	5504
Zabłudów	2582	2556	2530	2516	2526	2555	2577
Dobrzyniewo Duże	2621	2641	2685	2746	2739	2778	2809
Gródek	1433	1403	1382	1346	1319	1280	1296
Jasionówka	814	814	808	790	776	754	745
Juchnowiec Kościelny	4832	4873	4911	4924	4929	4973	5008
Średnia dla gmin LGD	2827	2826	2820	2824	2834	2847	2870

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Przybywa osób w wieku senioralnym. W gminach należących do LGD w latach 2015 – 2021 liczba osób powyżej 65 roku życia wzrosła średnio o 9%. Jest to nieco wolniejsze tempo starzenia się społeczeństwa niż w województwie podlaskim. W gminie Czarna Białostocka zjawisko to przebiega w szybszym tempie w porównaniu z innymi należącymi do LGD Puszcza Knyszyńska. Przybyło tam w ostatnich latach 19% mieszkańców powyżej 65 roku życia.

Tabela 6. Wskaźnik obciążenia demograficznego (odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem)

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
województwo podlaskie	16	17	17	17	18	18	19
Czarna Białostocka	16	17	17	18	18	19	19
Knyszyn	16	16	17	17	17	18	18
Michałow	23	23	24	24	24	24	24
Supraśl	13	13	14	14	14	15	15
Wasilków	12	13	13	13	13	13	14
Zabłudów	17	17	17	17	17	17	17
Dobrzyniewo Duże	14	14	14	14	15	15	15
Gródek	22	22	23	23	23	24	24
Jasionówka	18	18	18	19	19	19	19
Juchnowiec Kościelny	12	12	12	12	13	13	13
Średnia dla gmin LGD	16	17	17	17	17	18	18

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Poprawa jakości życia na terenie LGD znajduje swoje odzwierciedlenie w dochodach budżetów gmin i miast na prawach powiatu. Od kilku lat obserwujemy ich sukcesywny wzrost, zarówno w województwie podlaskim, jak i na obszarze działania LGD. Największy procentowo przyrost dochodów odnotowała gmina Supraśl (50%).

Tabela 7. Dochody budżetów gmin i miast na prawach powiatu na jednego mieszkańca (w złotych)

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
województwo podlaskie	3369,0	3770,5	4098,0	4564,7	5180,9	5654,3	-
Czarna Białostocka	2667,4	3186,0	3633,0	4573,5	4998,3	5113,2	-
Knyszyn	2967,8	3768,3	4097,7	4678,4	5334,0	5520,4	-
Michałow	4225,8	4309,9	4814,5	4768,3	5539,3	6648,6	-
Supraśl	2777,5	3548,3	3817,1	4732,4	4884,4	5544,6	-
Wasilków	2845,2	3358,5	3558,6	4154,4	5146,2	4976,9	-
Zabłudów	3018,3	3658,2	3983,8	4431,9	5753,6	5585,3	-
Dobrzyniewo Duże	3162,0	3694,5	4007,7	4703,8	5651,2	5740,0	-
Gródek	4660,3	3918,5	4142,8	4708,7	5245,7	5835,9	-

Jasionówka	2994,1	3683,3	3821,5	4691,3	5189,8	5664,2	-
Juchnowiec Kościelny	3122,9	3969,5	4214,1	4923,8	6384,7	5904,1	-
Średnia dla gmin LGD	3244,1	3709,5	4009,1	4636,7	5412,7	5653,3	-

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Wzrostowi dochodów towarzyszy spadek liczby beneficjentów korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej. Na terenie LGD tempo obniżania się liczby osób korzystających ze wsparcia jest zbliżone do tego na skalę wojewódzką. W roku 2020 najmniej osób, w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców z pomocy społecznej korzystało w gminie Supraśl, najwięcej w gminie Jasionówka.

Tabela 8. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności.

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
województwo podlaskie	898	823	731	665	609	547	-
Czarna Białostocka	942	721	637	593	525	462	-
Knyszyn	1248	1195	1000	1023	1038	780	-
Michałowo	1058	975	884	827	795	661	-
Supraśl	550	487	371	317	251	216	-
Wasilków	708	588	457	346	313	290	-
Zabłudów	709	639	536	473	404	322	-
Dobrzyniewo Duże	921	773	607	556	500	391	-
Gródek	1473	1266	1065	932	912	910	-
Jasionówka	1571	1618	1635	1658	1486	1436	-
Juchnowiec Kościelny	715	591	520	447	391	340	-
Średnia dla gmin LGD	989,5	885,3	771,2	717,2	661,5	580,8	-

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Zwiększa się liczba podmiotów gospodarki narodowej. Na terenie LGD jest on niemal dwukrotnie większy niż w województwie i wynosi 23%, podczas gdy w województwie podlaskim 12%.

Tabela 9. Podmioty gospodarki narodowej ogółem.

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
województwo podlaskie	99309	99956	101202	103040	105578	109492	113236
Czarna Białostocka	832	833	818	812	852	861	878
Knyszyn	303	316	321	345	370	393	400
Michałowo	402	392	404	403	433	456	475
Supraśl	1687	1713	1765	1876	1973	2097	2277
Wasilków	1643	1684	1730	1828	1963	2103	2255

Zabłudów	648	682	724	753	821	872	937
Dobrzyniewo Duże	856	856	897	928	1006	1092	1148
Gródek	354	343	364	373	381	400	434
Jasionówka	134	130	135	135	157	166	169
Juchnowiec Kościelny	1654	1743	1810	1894	2014	2106	2227
Średnia dla gmin LGD	851,3	869,2	896,8	934,7	997	1054,6	1120

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

W większości gmin LGD Puszcza Knyszyńska przybywa nowo zarejestrowanych podmiotów w przeliczeniu na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym. Najbardziej spektakularny wzrost nastąpił w ostatnich latach w gminie Jasionówka (66%). W gminach Knyszyn, Wasilków, Dobrzyniewo Duże i Gródek mamy do czynienia z trendem odwrotnym – tu liczba nowych podmiotów gospodarczych maleje.

Tabela 10. Podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym.

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
województwo podlaskie	113	109	116	135	136	119	126
Czarna Białostocka	124	109	102	106	132	71	138
Knyszyn	110	132	105	131	161	132	107
Michałowo	71	77	107	103	123	86	104
Supraśl	160	139	169	198	159	148	206
Wasilków	183	141	151	169	180	157	174
Zabłudów	137	129	137	138	179	126	142
Dobrzyniewo Duże	145	114	140	163	194	148	144
Gródek	128	89	120	116	139	132	125
Jasionówka	28	61	56	90	154	87	83
Juchnowiec Kościelny	125	156	155	171	180	147	174
Średnia dla gmin LGD	121,1	114,7	124,2	138,5	160,1	123,4	139,7

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Mieszkańcy gmin należących do obszaru działania LGD Puszcza Knyszyńska udzielają się społecznie, co znajduje swoje przełożenie na zwiększającą się liczbę organizacji pozarządowych. Najwięcej tego typu organizacji działa w Michałowie, natomiast największych ich przyrost od 2015 roku obserwujemy w gminie Knyszyn (+28%).

Tabela 11. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. Mieszkańców.

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
województwo podlaskie	33	34	36	34	36	37	37
Czarna Białostocka	22	23	25	25	25	25	25

Knyszyn	16	25	27	27	25	23	26
Michałowo	36	38	42	41	44	47	46
Supraśl	29	30	31	33	34	34	36
Wasilków	25	25	27	26	24	24	25
Zabłudów	29	31	35	37	36	39	41
Dobrzyniewo Duże	20	21	21	24	25	26	26
Gródek	33	36	42	44	41	43	47
Jasionówka	28	28	32	29	29	30	34
Juchnowiec Kościelny	28	30	32	32	32	32	32
Średnia dla gmin LGD	26,6	28,7	31,4	31,8	31,5	32,3	33,8

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Zarówno w województwie podlaskim, jak i w gminach należących do obszaru działania LGD sukcesywnie spada liczba osób pozostających bez pracy. Jest to trend występujący również w skali krajowej. Tempo spadku liczby osób bezrobotnych na terenie LGD jest zbliżone do tego, który charakteryzuje województwo (około 30% obniżenie liczby osób bezrobotnych).

Tabela 12. Bezrobotni zarejestrowani ogółem.

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
województwo podlaskie	55019	48361	39997	36786	33277	37830	33374
Czarna Białostocka	504	450	368	335	272	394	346
Knyszyn	327	237	175	173	142	127	109
Michałowo	375	354	260	247	213	268	233
Supraśl	676	572	458	397	356	457	430
Wasilków	712	598	507	439	401	515	479
Zabłudów	458	378	303	257	211	321	273
Dobrzyniewo Duże	330	284	256	203	192	259	220
Gródek	387	293	260	246	202	255	236
Jasionówka	98	81	71	76	77	76	62
Juchnowiec Kościelny	636	531	475	398	379	513	439
Średnia dla gmin LGD	450,3	377,8	313,3	277,1	244,5	318,5	282,7

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Jeśli chodzi o zjawisko bezrobocia wśród mężczyzn, to występuje tu tendencja ogólna. Na podobną skalę ubywa mężczyzn pozostających bez pracy tak na obszarze LGD, jak i wojewódzkim. W gminie Supraśl mieszka najwięcej bezrobotnych mężczyzn, natomiast gmina Knyszyn notuje najbardziej spektakularny spadek liczby zarejestrowanych mężczyzn bez pracy (-73%).

Tabela 13. Bezrobotni zarejestrowani (mężczyźni)

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
województwo podlaskie	30076	26304	21136	19262	17460	20275	18032
Czarna Białostocka	252	209	168	149	124	210	171
Knyszyn	193	130	93	85	64	58	53
Michałow	199	210	146	139	119	148	133
Supraśl	416	330	281	229	193	273	264
Wasilków	381	296	238	200	180	240	231
Zabłudów	277	229	168	154	115	180	154
Dobrzyniewo Duże	189	159	139	105	94	128	119
Gródek	218	167	149	142	114	147	144
Jasionówka	56	47	43	47	45	42	36
Juchnowiec Kościelny	359	311	264	199	187	264	229
Średnia dla gmin LGD	254	209	169	145	124	169	153

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Odsetek bezrobotnych kobiet maleje w nieco wolniejszym tempie niż ma to miejsce w przypadku mężczyzn. Najwięcej kobiet bez pracy mieszka w gminie Wasilków, najmniej w gminie Jasionówka. Podobnie jak w przypadku mężczyzn, choć nie aż tak dużym, gmina Knyszyn charakteryzuje się najbardziej dynamicznym zmniejszeniem bezrobocia wśród kobiet (-39%).

Tabela 14. Bezrobotni zarejestrowani (kobiety)

Nazwa gminy	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
województwo podlaskie	24943	22057	18861	17524	15817	17555	15342
Czarna Białostocka	252	241	200	186	148	184	175
Knyszyn	134	107	82	88	78	69	56
Michałow	176	144	114	108	94	120	100
Supraśl	260	242	177	168	163	184	166
Wasilków	331	302	269	239	221	275	248
Zabłudów	181	149	135	103	96	141	119
Dobrzyniewo Duże	141	125	117	98	98	131	101
Gródek	169	126	111	104	88	108	92
Jasionówka	42	34	28	29	32	34	26
Juchnowiec Kościelny	277	220	211	199	192	249	210
Średnia dla gmin LGD	196	169	144	132	121	150	129

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

5.2. Opinie i potrzeby mieszkańców obszaru Lokalnej Strategii Rozwoju

Mniej niż połowa mieszkańców (40%) zgadza się ze stwierdzeniem, że gmina jest dobrym miejscem do życia, z czego 14% zdecydowanie się z tym zgadza. Jedna czwarta mieszkańców (25%) jest przeciwnego zdania, według nich w gminie nie można zrealizować podstawowych potrzeb. „Trochę tak, trochę nie” to odpowiedź, którą udzieliło na ten temat 34% badanych.

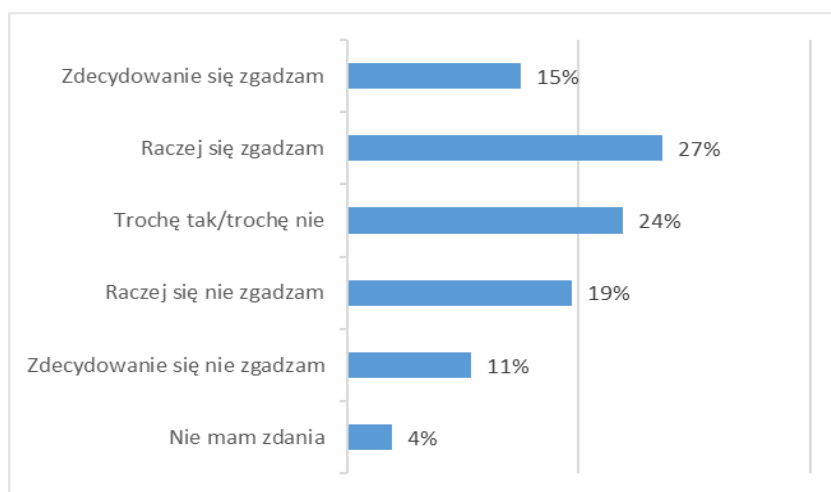
Wykres 2. *W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „moja gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogę realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby”?*

Źródło: badania własne

Niemal połowa badanych (42%) stwierdza, że w ostatnich latach warunki do życia w gminie poprawiły się. Jednak czwarta (24%) dostrzegła zmiany na lepsze, ale nie we wszystkich dziedzinach życia. Równo jedna trzecia (30%) uważa, że gmina nie zmieniła się na lepsze, a 4% nie ma w tej kwestii zdania.

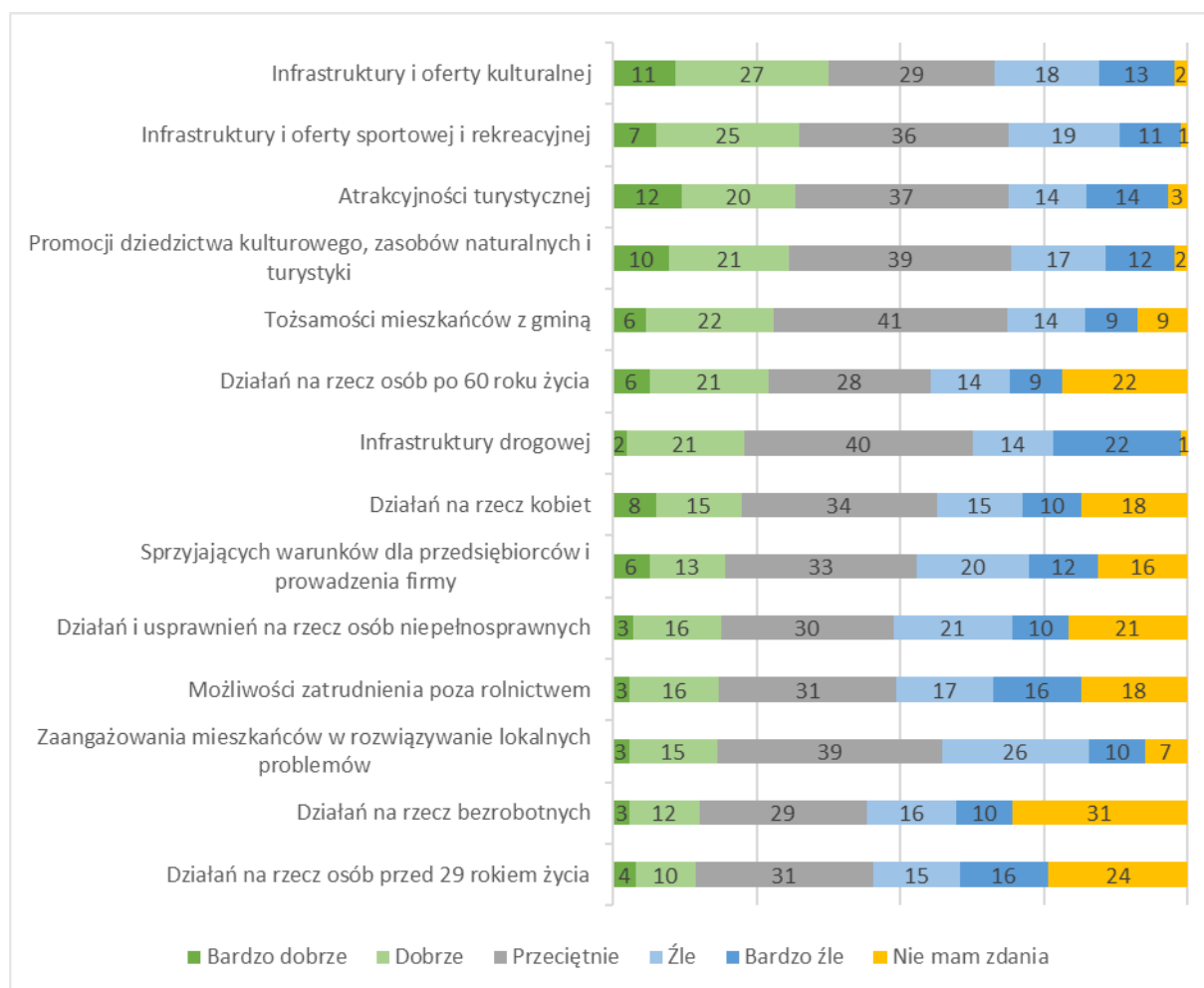
Wykres 3. *W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „w ostatnich latach (od 2016 roku) warunki do życia w mojej gminie poprawiły się”?*

Źródło: badania własne

Ankietowani dokonali oceny poszczególnych obszarów funkcjonowania gminy. Najwięcej pozytywnych wskazań, choć równie dużo negatywnych, otrzymała oferta kulturalna, infrastruktura sportowa i rekreacyjna, a także atrakcyjność turystyczna. Bilsko połowa mieszkańców jako przeciętną ocenia tożsamość z gminą (41%). Największe niezadowolenie budzi infrastruktura drogowa, zaangażowanie mieszkańców w rozwiązywanie lokalnych problemów, działania wobec grup defaworyzowanych (osób przed 29 rokiem życia oraz niepełnosprawnych). Stosunkowo dużo negatywnych opinii zanotowano także w ocenie warunków panujących w gminie dla przedsiębiorców i prowadzenia firmy.

Wykres 4. Jak obecnie ocenia Pan/i swoją gminę pod względem:

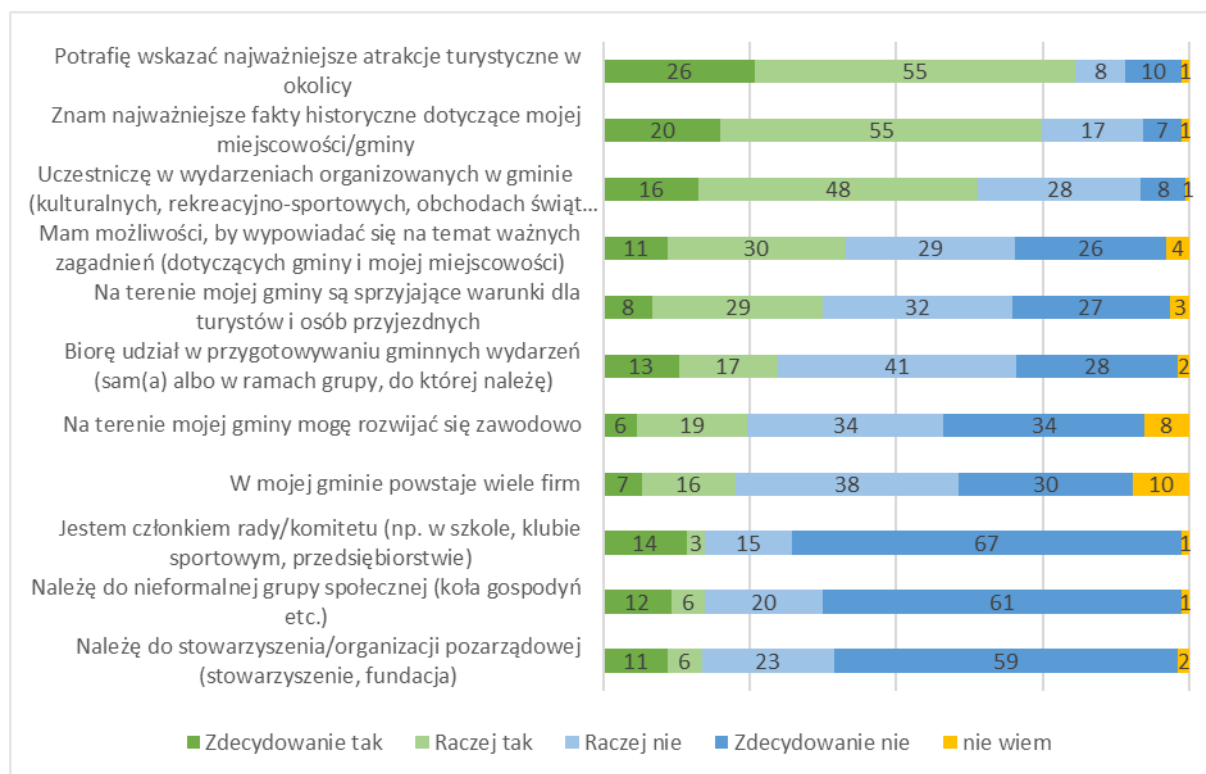

Źródło: badania własne

Zdecydowana większość badanych potrafi wskazać atrakcje turystyczne w swojej okolicy oraz zna historię swojej gminy lub miejscowości. Ponad połowa uczestniczy w różnego rodzaju wydarzeniach, które są organizowane w gminie, a jedna trzecia również je przygotowuje indywidualnie lub w grupie, do której należy. Większość osób uczestniczących w badaniu nie należy ani do grupy formalnej ani nieformalnej. Mieszkańcy w większości nie działają również

w organizacjach pozarządowych. Liczne wypowiedzi wskazują na brak możliwości rozwoju zawodowego na terenie gminy.

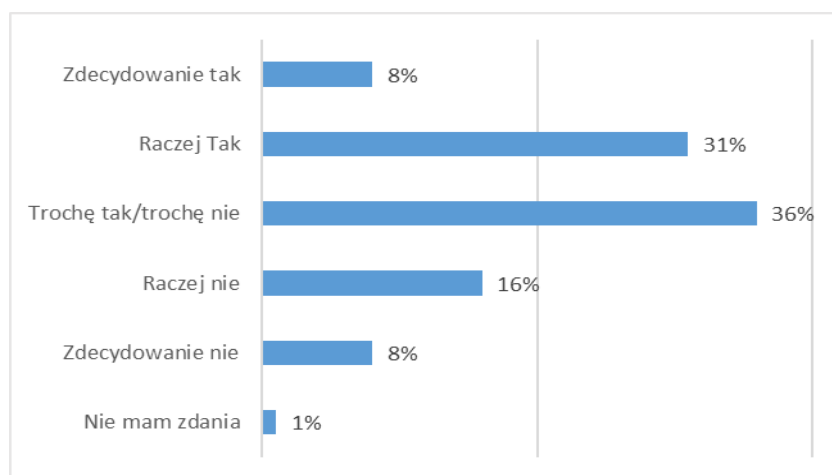
Wykres 5. Proszę ustosunkować się do poniższych stwierdzeń:

Źródło: badania własne

Na pytanie o zadowolenie z warunków życia w gminie, 39% osób przyznała, że jest zadowolona. Niemal jedna czwarta (24%) odpowiedzi wskazuje na brak zadowolenia, natomiast najwięcej to odpowiedzi ambiwalentne („trochę tak/trochę nie”).

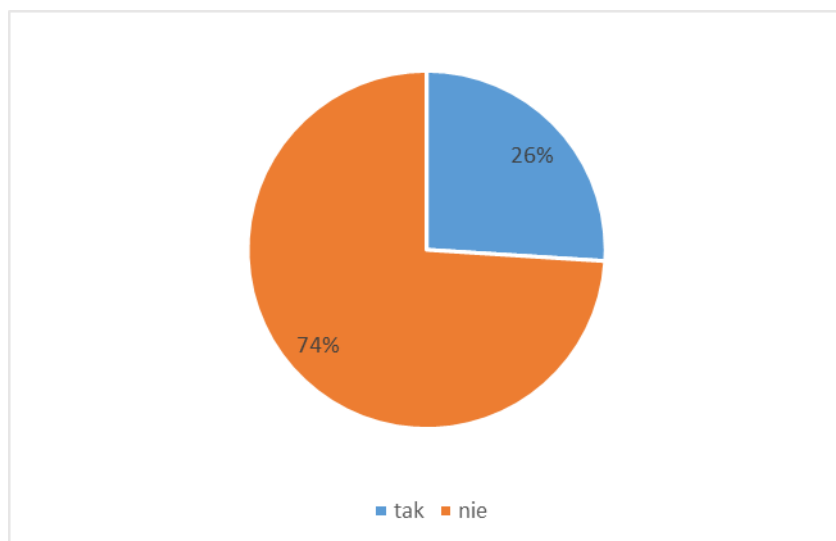
Wykres 6. Czy jest Pan/i zadowolony/a z warunków życia w gminie?

Źródło: badania własne

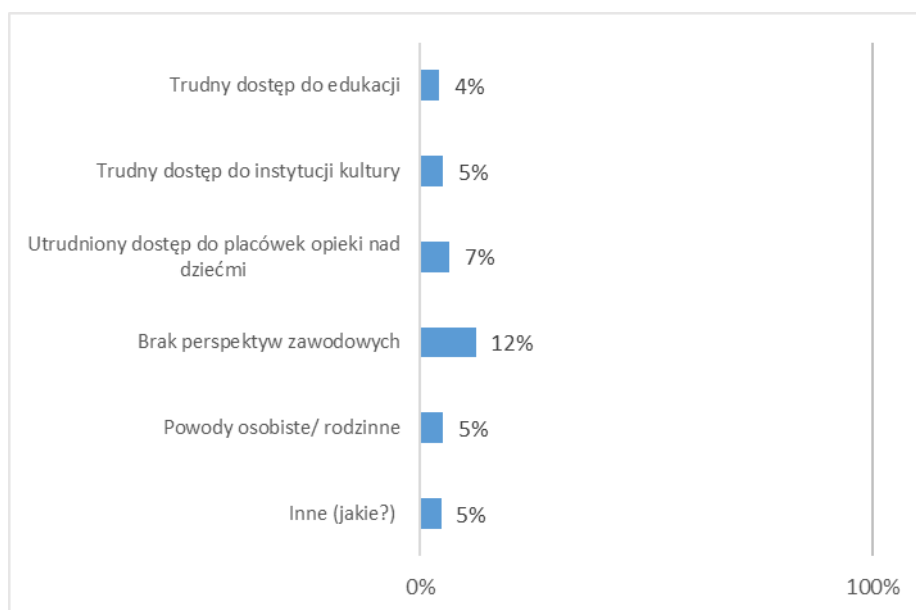
Mimo braku zadowolenia z warunków życia w gminie, mieszkańcy w większości nie rozważają zmiany miejsca zamieszkania. Ponad jedna czwarta (26%) ankietowanych dopuszcza taką możliwość, głównie ze względu na brak perspektyw zawodowych. Do wyprowadzki motywacją jest także utrudniony dostęp do placówek opieki nad dziećmi, instytucji kultury i edukacji.

Wykres 7. Czy rozważa Pan/i zmianę miejsca zamieszkania?

Źródło: badania własne

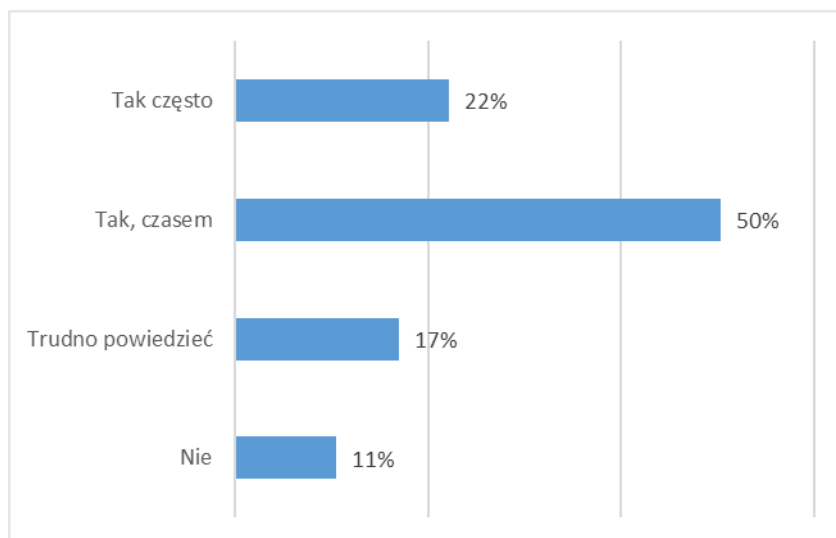
Wykres 8. Jakie są powody?

Źródło: badania własne

Ponad połowa osób biorących udział w badaniu korzystała w ostatnich latach z infrastruktury finansowanej ze środków unijnych, a jedna piąta robiła to często. Częściej niż co dziesiąty mieszkaniec nie miał do czynienia z tego rodzaju obiektami, a 17% nie jest w stanie odpowiedzieć na to pytanie.

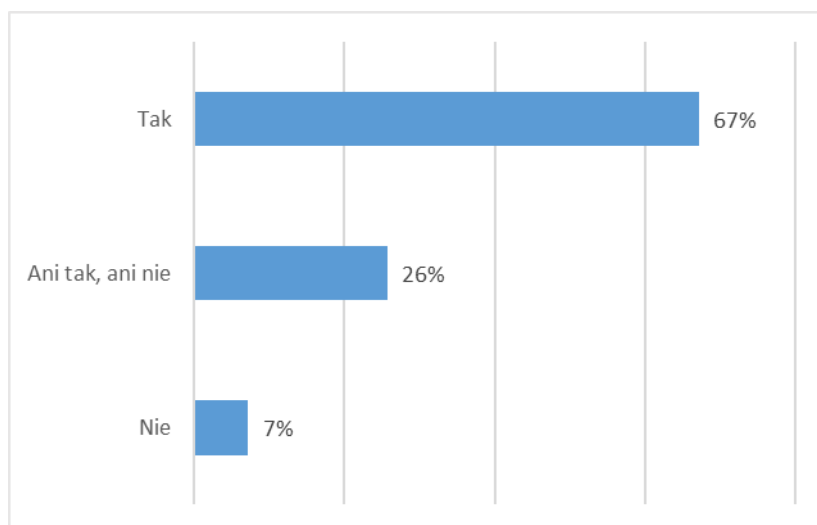
Wykres 9. *Czy Pan/i osobiście korzystał/a z infrastruktury / obiektów finansowanych ze środków unijnych, począwszy od 2016 r.?*

Źródło: badania własne

Projekty mające na celu poprawę infrastruktury cieszą się zainteresowaniem mieszkańców. Jedna czwarta wypowiedzi nie jest zdecydowana ani w pozytywną ani w negatywną stronę. Niemal co dziesiąty badany jest zdania, że takie działania nie budzą zainteresowania.

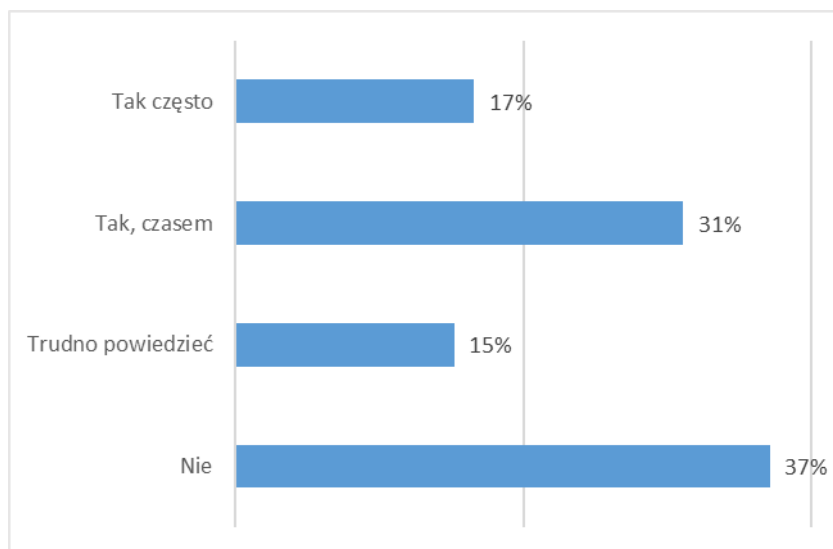
Wykres 10. *Czy Pana/i zdaniem projekty związane z poprawą infrastruktury cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?*

Źródło: badania własne

Popularność działań opartych o pieniądze z Unii Europejskiej nie jest duża. Więcej niż jedna trzecia mieszkańców nie korzystała w ostatnich latach ze szkoleń, spotkań i festynów, natomiast 48% jest ich beneficjentami, w tym niemal co piąty mieszkaniec z projektów korzysta często.

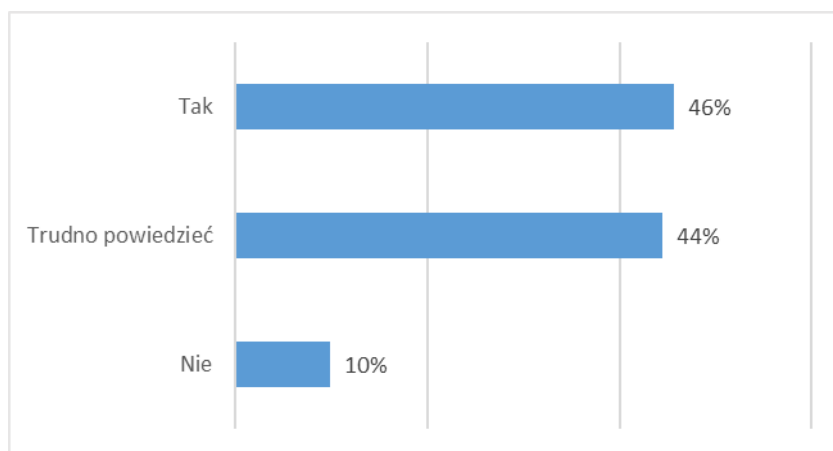
Wykres 11. *Czy Pan/i osobiście korzystał/a z projektów takich jak szkolenia, spotkania, festyny finansowanych ze środków unijnych, począwszy od 2016 r.?*

Źródło: badania własne

Jedna dziesiąta ankietowanych nie wie, czy szkolenia finansowane ze środków unijnych cieszą się zainteresowaniem wśród lokalnej społeczności. Niemal połowa mieszkańców przyznaje, że takie projekty budzą na obszarze LGD zainteresowanie, a co dziesiąta osoba uważa, że takimi inicjatywami lokalna społeczność nie jest zaangażowana.

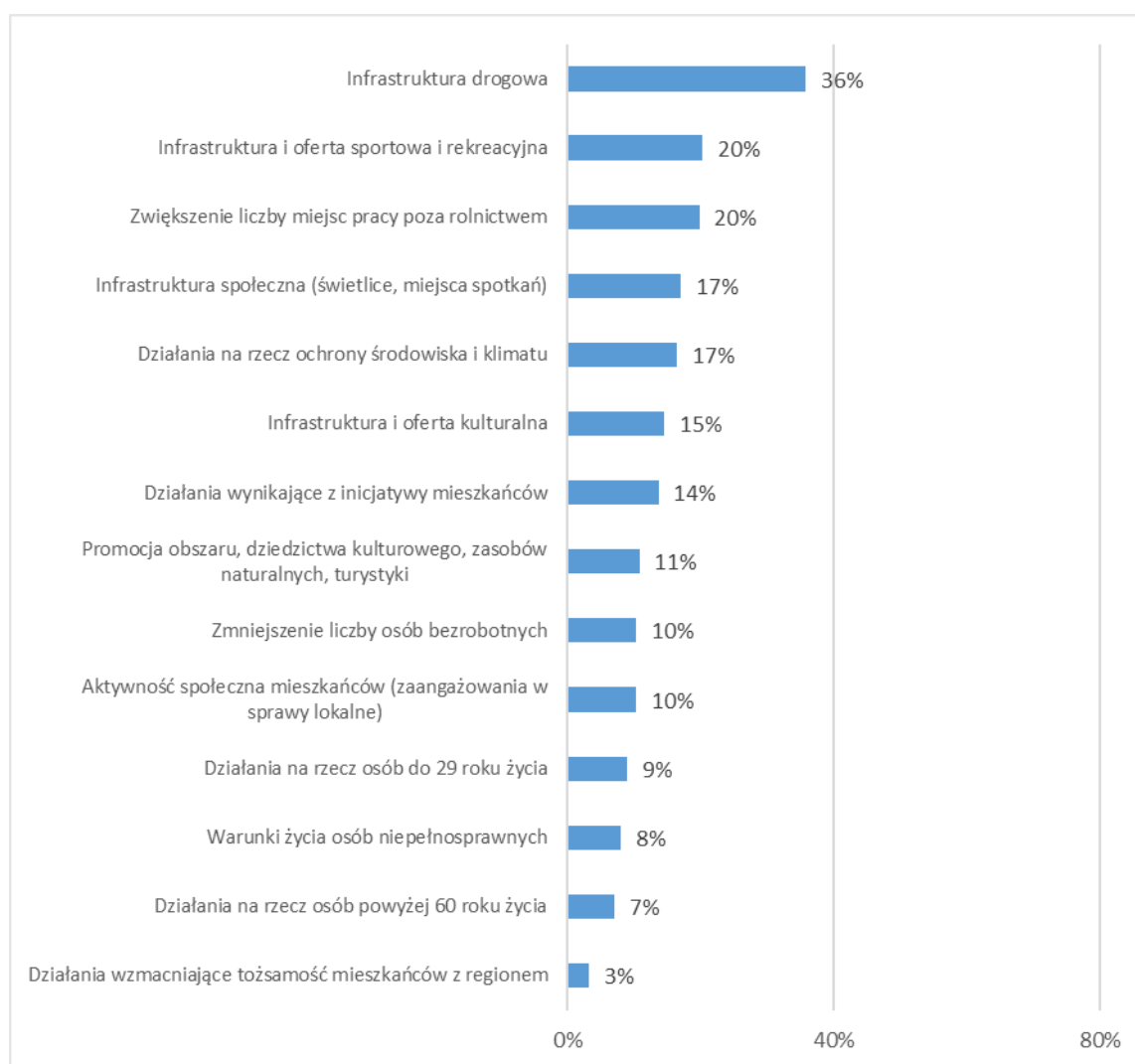
Wykres 12. *Czy Pana/i zdaniem projekty te cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?*

Źródło: badania własne

Dodatkowe fundusze, którymi mogliby dysponować mieszkańcy obszaru LGD zostałyby przeznaczone w głównej mierze na działania związane z poprawieniem infrastruktury drogowej. W dalszej kolejności wsparcie finansowe zyskałyby oferta sportowa i rekreacyjna oraz rozwój pozarolniczego rynku pracy. Najmniej środków przeznaczono by na działania wzmacniające tożsamość mieszkańców z regionem, działania na rzecz osób powyżej 60 roku życia oraz polepszające warunki życia osób niepełnosprawnych.

Wykres 13. *Proszę sobie wyobrazić, że ma Pan/i możliwość decydowania o podziale dodatkowych środków finansowych w swojej gminie. Które z poniżej wymienionych obszarów dofinansował/a/by Pan/i w pierwszej kolejności? (możliwość udzielenia do 3 odpowiedzi)*

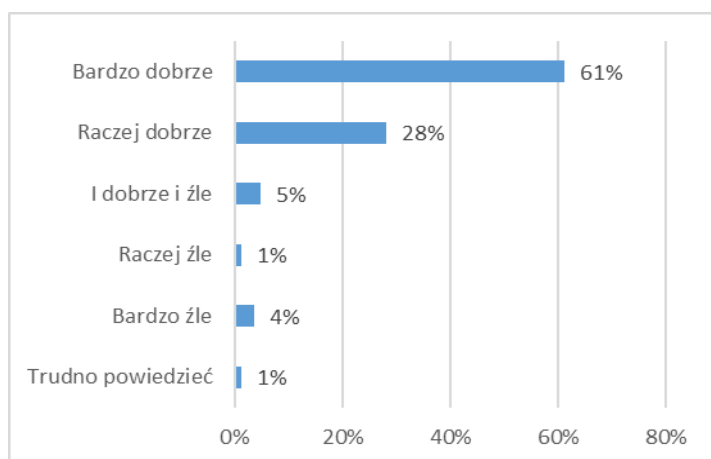
Źródło: badania własne

5.3. Funkcjonowanie LGD

Ocena pracy biura

Zdecydowana większość osób uczestniczących w badaniu pozytywnie ocenia funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania, w tym ponad połowa bardzo dobrze. Odsetek mieszkańców przeciwnego zdania to 5 %.

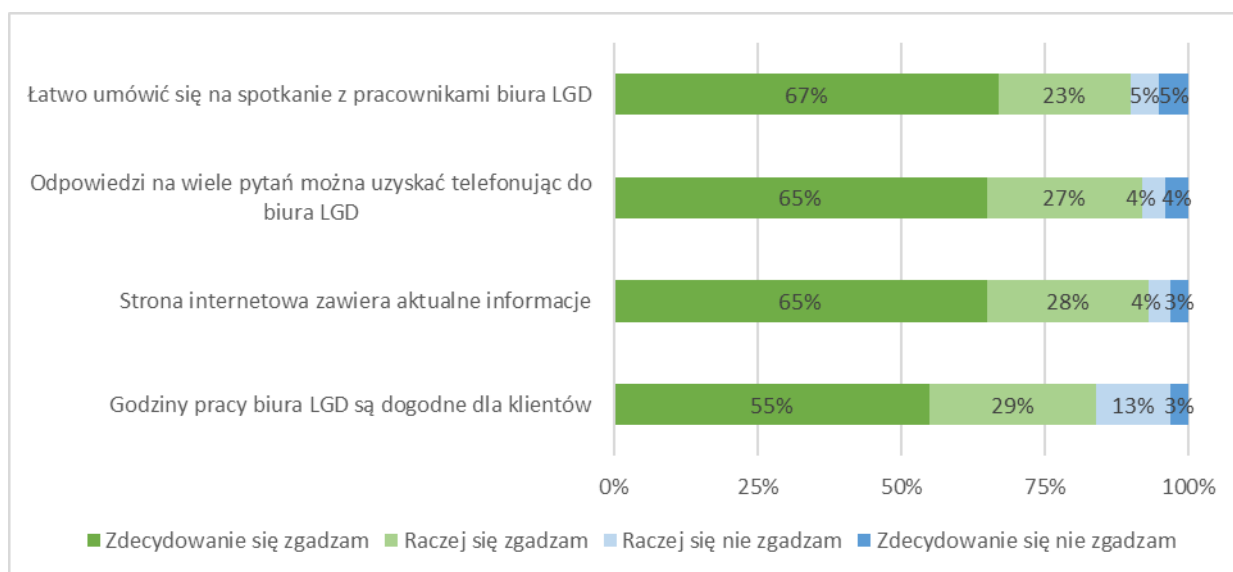
Wykres 14. Jak ogólnie ocenia Pan/Pani funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania? LGD działa:

Źródło: badania własne

Mieszkańcy ocenili bardzo wysoko funkcjonowanie Biura we wszystkich wskazanych obszarach. Zarówno możliwość umówienia się z pracownikami, jak i uzyskania informacji drogą elektroniczną czy poprzez stronę internetową zyskały aprobatę ankietowanych osób. Nieco mniej pozytywnych wskazań, choć nadal bardzo dużo, dotyczyła godzin pracy Biura LGD.

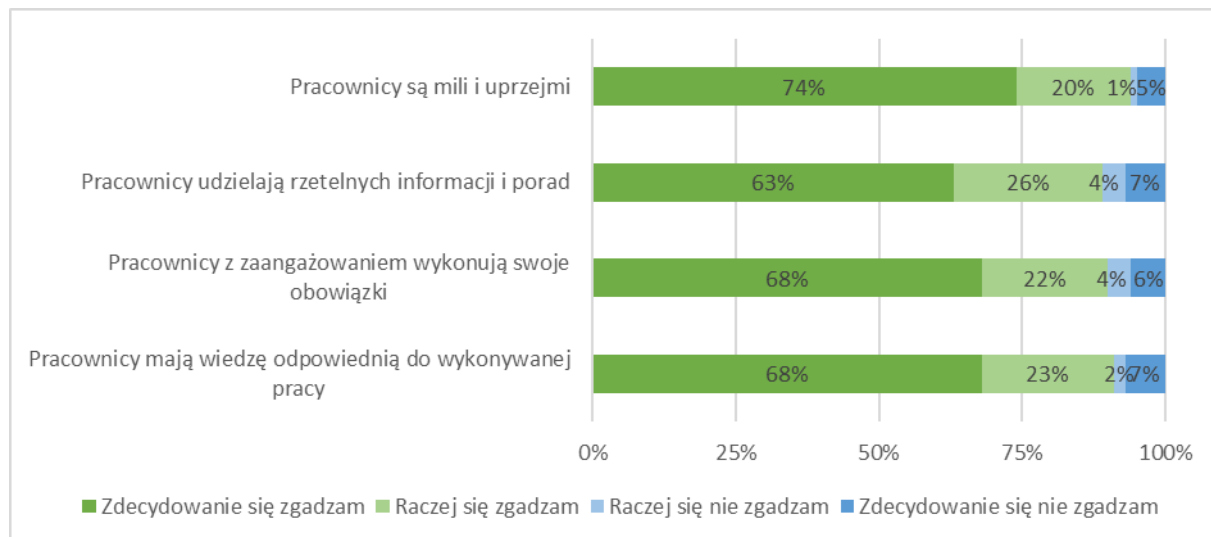
Wykres 15. Proszę ocenić funkcjonowanie Biura LGD

Źródło: badania własne

Zdecydowana większość badanych uważa pracowników Biura za osoby o wysokiej kulturze, kompetentne i zaangażowane w wykonywane swoich obowiązków. Zdaniem badanych, pracownicy zazwyczaj udzielają rzetelnych informacji i porad.

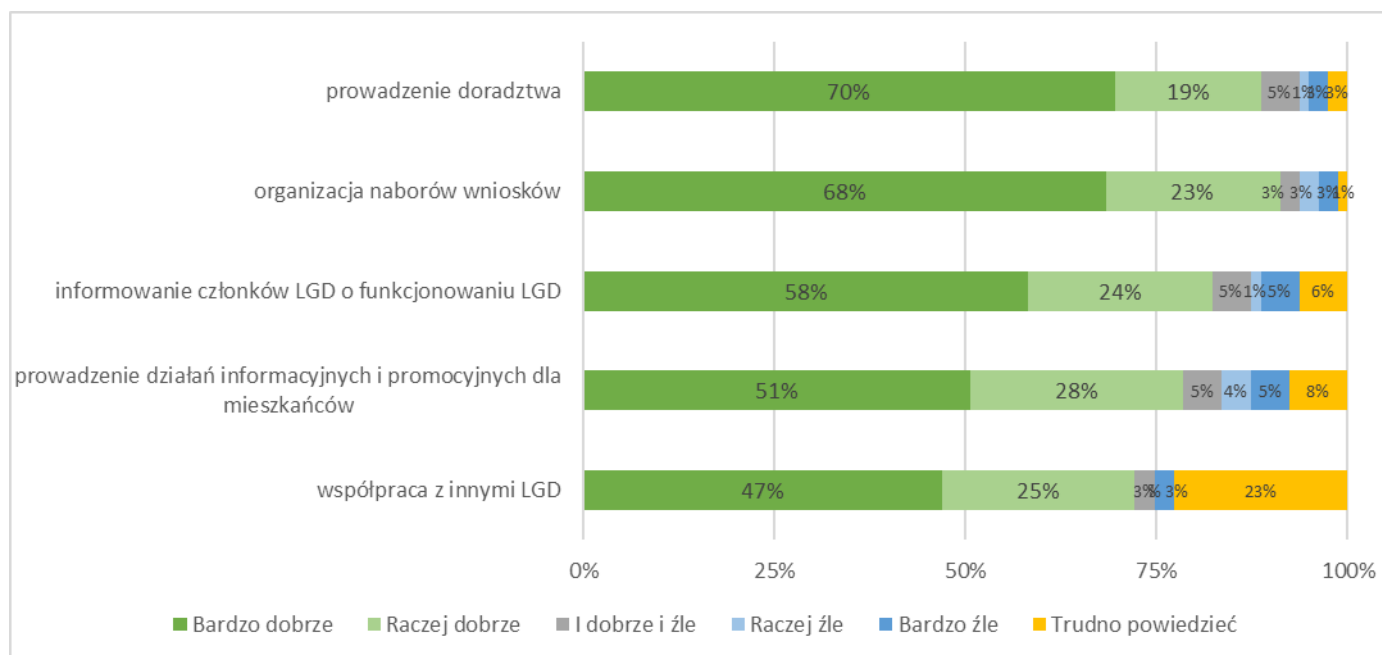
Wykres 16. Proszę ocenić poniższe zdania dotyczące Biura LGD

Źródło: badania własne

Mieszkańcy LGD Puszcza Knyszyńska najwyżej oceniają prowadzenie przez Biuro doradztwa oraz organizację naborów wniosków. W nieco mniejszym stopniu cenią współpracę z innymi LGD oraz działania informacyjne dla mieszkańców organizowane przez Biuro.

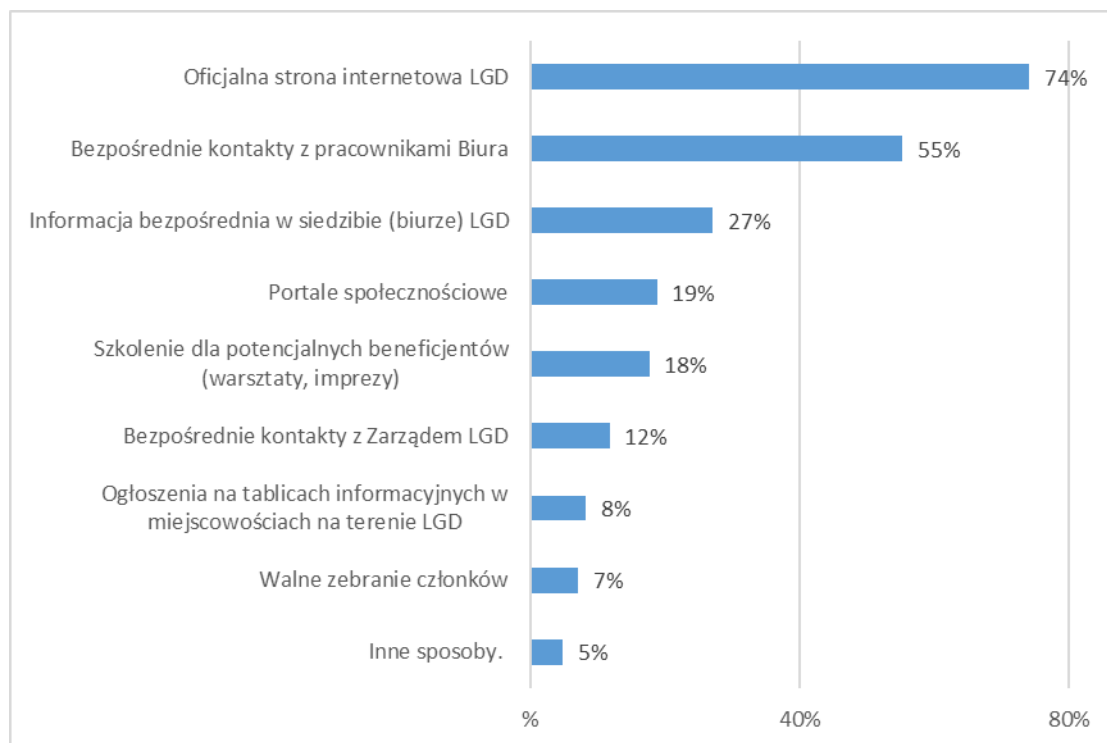
Wykres 17. Jak ocenia Pan(i) funkcjonowanie Biura LGD w poniższych wymiarach:

Źródło: badania własne

Głównym źródłem informacji o funkcjonowaniu Lokalnej Grupy Działania jest dla mieszkańców strona internetowa LGD. Ponad połowa wskazań dotyczyła możliwości bezpośrednich kontaktów z pracownikami LGD. Co trzecia osoba potrzebne informacje otrzymuje w siedzibie LGD. Portale społecznościowe nie cieszą się zbyt dużą popularnością jako źródło wiadomości. Korzysta z nich w tym celu co piąty mieszkaniec. Najmniej osób informacje pozyskuje z tablicy ogłoszeń oraz podczas walnych zebrań członków.

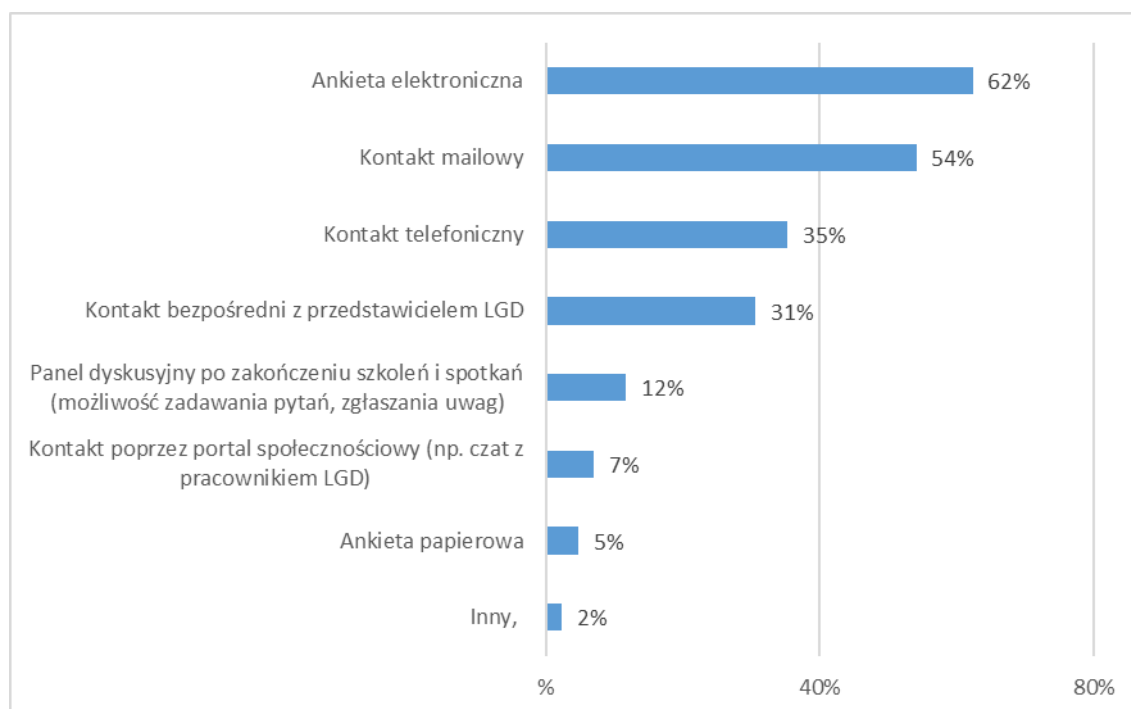
Wykres 18. Skąd czerpie Pan/Pani informacje dotyczące funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania? (możliwość udzielenia do 3 odpowiedzi)

Źródło: badania własne

Kanałem zwrotnym od mieszkańców do Biura LGD w dużej mierze jest ankieta elektroniczna. Ponad połowa ankietowanych wskazała tę formę przekazywania swojej opinii jako najbardziej odpowiednią. Badani często korzystają z poczty elektronicznej, by przekazać informację zwrotną do LGD. Co trzeci mieszkaniec telefonuje w tym celu do Biura lub kontaktuje się bezpośrednio z przedstawicielem LGD. Respondenci rzadko wykorzystują kontakt przez portal społecznościowy oraz ankietę papierową.

Wykres 19. Który z kanałów przekazywania informacji zwrotnej od społeczności do LGD byłby dla Pani/Pana najbardziej odpowiedni? (możliwość udzielenia do 3 odpowiedzi)

Źródło: badania własne

O tym, co jest ważne i jakie potrzeby ma lokalna społeczność, mieszkańcy dowiadują się z rozmów z innymi osobami zamieszkującymi obszar LGD lub korzystają z własnego doświadczenia. Rzadko sięgają po badania społeczne lub zasięgają informacji w mediach.

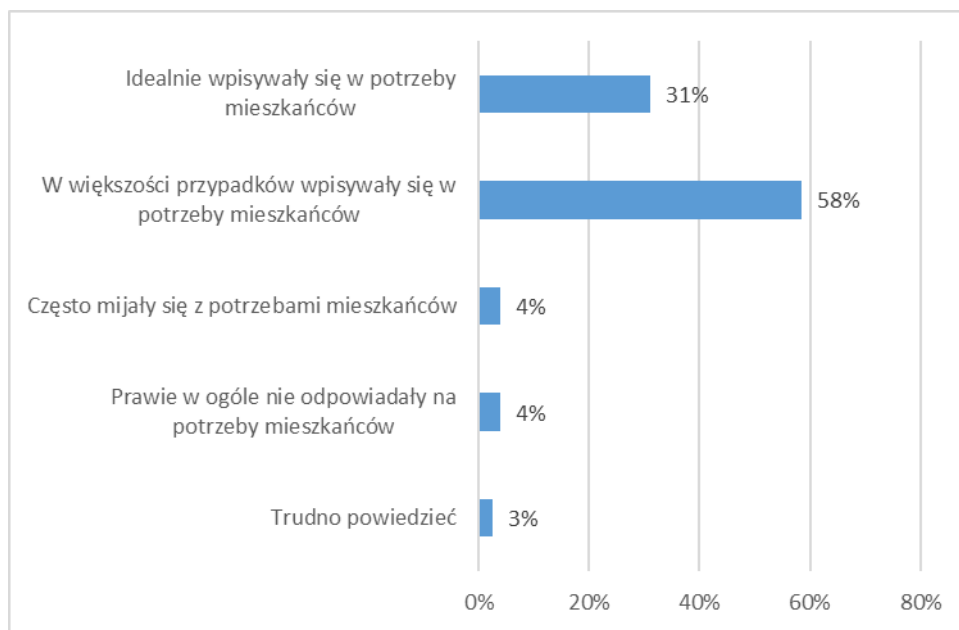
Wykres 20. Skąd, przede wszystkim, czerpie Pan(i) informacje o potrzebach mieszkańców? (możliwość udzielenia do 3 odpowiedzi)

Źródło: badania własne

Zdecydowana większość osób uczestniczących w badaniu uważa, że nabory wniosków odpowiadały na potrzeby mieszkańców, w tym jedna trzecia jest zdania, że wpisywały się w nie idealnie. Rzadziej niż co dziesiąty mieszkaniec nie dostrzega powiązania projektów z potrzebami lokalnej społeczności lub uważa, że jest ono słabe.

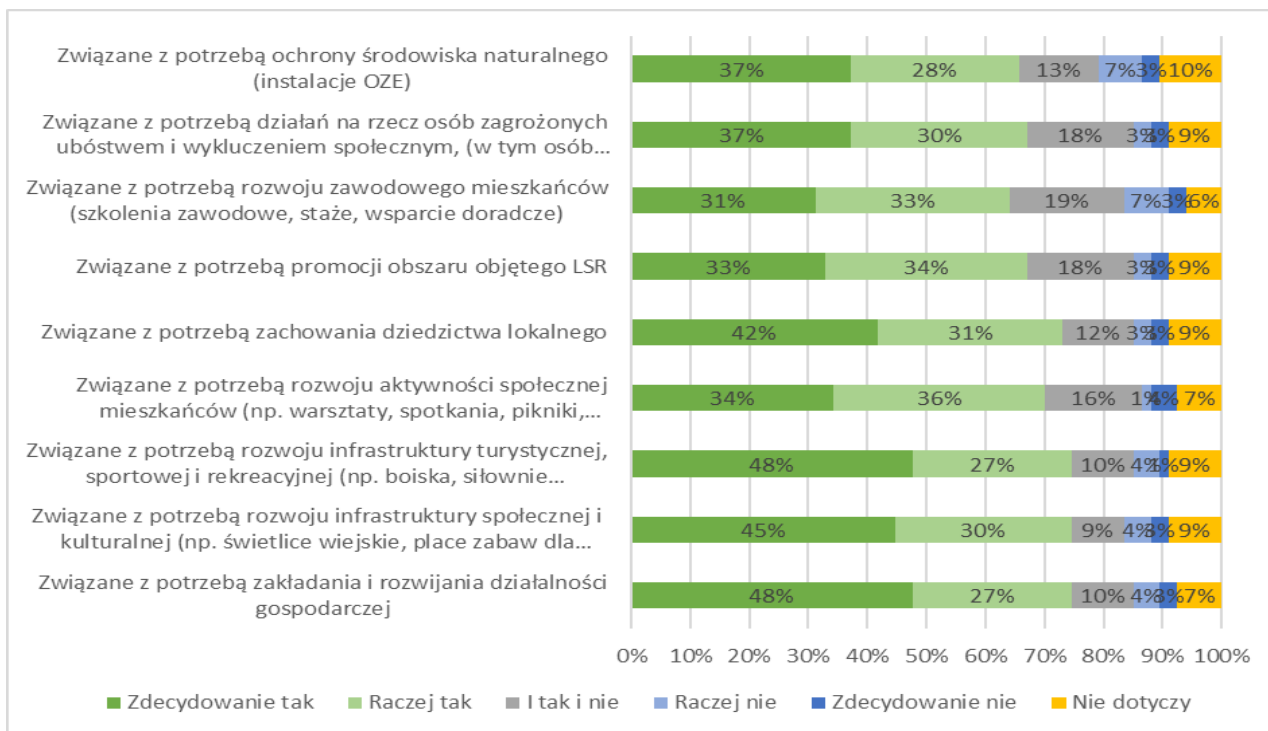
Wykres 21. *Czy nabory wniosków ogłaszane przez LGD odpowiadały na potrzeby mieszkańców?*

Źródło: badania własne

Zdaniem respondentów, realizowane przez LGD nabory wniosków najbardziej pomogły w rozwoju infrastruktury turystycznej i sportowej oraz wsparły przedsiębiorczość mieszkańców. Pomogły także rozwinąć wiejskie świetlice, place zabaw oraz rozwiązać problemy związane z zachowaniem dziedzictwa lokalnego. W mniejszym stopniu odpowiadały na potrzeby związane z rozwojem zawodowym w formie szkoleń czy staży.

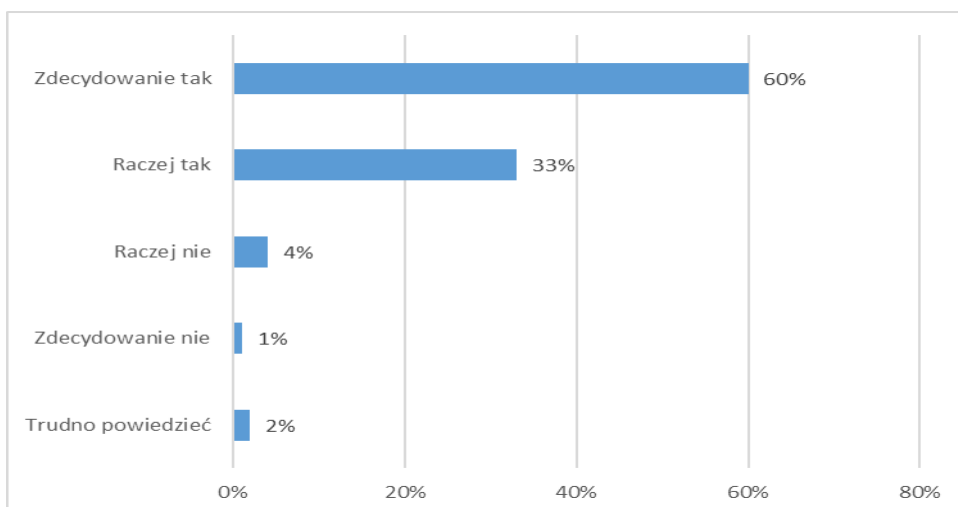
Wykres 22. Czy realizowane w LGD nabory wniosków pomogły w rozwiązywaniu problemów społecznych?

Źródło: badania własne

Niemal wszyscy uczestniczący w badaniu przyznali, że środki finansowe, które zostały przeznaczone na wdrażanie Lokalnej strategii Rozwoju wykorzystano efektywnie i przyniosły one pozytywne rezultaty dla społeczności obszaru LGD Puszcza Knyszyńska.

Wykres 23. Czy Pana(i) zdaniem środki finansowe przeznaczone na wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju zostały wydane efektywnie (z korzyścią dla społeczności)?

Źródło: badania własne

LGD świadczy indywidualne usługi doradcze. Są to konsultacje na etapie pozyskania jak i rozliczenia projektu. Doradztwo prowadzone jest w formie szkoleń grupowych oraz indywidualnych konsultacji.

W latach 2016 – 2021 Pracownicy biura udzielili 1529 usług doradczych, w tym w ramach doradztwa indywidualnego były to 742 usługi.

Efektywność realizowanych szkoleń oraz świadczonego w biurze doradztwa podlega bieżącej ocenie z wykorzystaniem przygotowanej w tym celu ankiety. W ankiecie beneficjenci odpowiadają między innymi na pytania o ogólną ocenę doradztwa/szkolenia, przygotowanie i prowadzenie doradztwa/szkolenia. Wyniki ocen potwierdzają wysoki poziom usług świadczonych przez LGD.

Tabela 15. Szkolenia i doradztwo w liczbach

	szkolenia		doradztwo
	liczba szkoleń	liczba uczestników	liczba usług doradczych
2016- czerwiec 2017	27	364	275
lipiec – grudzień 2017	9	97	72
styczeń – czerwiec 2018	3	67	156
lipiec – grudzień 2018	4	58	2
styczeń – czerwiec 2019	3	77	7
lipiec – grudzień 2019	6	108	88
styczeń – czerwiec 2020	2	16	57
lipiec - grudzień 2020	brak	0	38
styczeń – czerwiec 2021	brak	0	40
lipiec - grudzień 2021	brak	0	7
suma	54	787	742

Stopień efektywności udzielonego doradztwa jest liczony liczbą podmiotów, które otrzymały wsparcie po uprzednim uzyskaniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie.

W okresie 2016 – 2021 ponad 57% wnioskodawców, którzy złożyli wnioski po indywidualnym doradztwie, podpisało umowy o dofinansowanie.

Tabela 16. Liczba wniosków złożonych po doradztwie oraz liczba podpisanych umów

Lata	Liczba wniosków złożonych po indywidualnym doradztwie	Liczba podpisanych umów w tym rozwiązanych
2016-2018	159	86 (w tym 8 umów rozwiązanych)
2019	37	9
2020	61	27

2021	46	51 (w tym 1 rozwiązana)
RAZEM	303	173 (w tym 9 rozwiązanych)

Plan komunikacji i plan szkoleń

W latach 2016 – 2021 zorganizowano łącznie 87 działań animacyjnych, w tym spotkań, konferencji, akcji promocyjnych.

W analizowanym okresie pracownicy biura oraz członkowie organów LGD, uczestniczyli w różnorodnych szkoleniach, zgodnie z przyjętym Planem Szkoleń. Szkolenia dotyczyły przede wszystkim realizacji i monitoringu LSR oraz funkcjonowania LGD, współpracy i sieciowania.

Tabela 17. Szkolenia dla pracowników biura, członków organów decyzyjnych

	Szkolenia w latach 2016 – 2021 dla pracowników Biura LGD, Rady LGD, członków LGD
Liczba osób przeszkolonych	116
Liczba osobodni szkoleniowych	392

Plan komunikacji LGD Puszcza Knyszyńska obejmował informowanie na temat warunków i sposobów realizacji LSR oraz prac LGD. Były to ogłoszenia i informacje na stronie internetowej LGD, w internecie, na portalach gminnych. Pracownicy biura wysyłali do członków LGD, w tym stowarzyszeń oraz gminnych i miejskich ośrodków pomocy społecznej informacje dotyczące LSR i naborów wniosków o przyznanie pomocy skierowanych do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Odbywały się spotkania informacyjne z mieszkańcami, podczas których rozdawano materiały szkoleniowe dotyczące planowanych naborów wniosków.

Tabela 18. Działania animacyjne

Działania animacyjne zgodnie z Planem Komunikacji	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021	Razem
1. Konferencja	1	0	0	0	0	0	1
2. Spotkania informacyjno-konsultacyjne z mieszkańcami w gminach	2	2	1	3	1	3	12
3. Akcje promocyjne dot. LSR	2	2	2	3	1	2	12
4. Szkolenia dla wnioskodawców/beneficjentów	20	16	7	9	2	0	54
5. Akcje promocyjne (dot. marki LGD Puszcza Knyszyńska)	0	0	1	2	0	2	5

6. Spotkania z osobami, które odniosły sukces	0	1	1	1	0	0	3
Razem	25	21	12	18	4	7	87

Funkcjonowanie organów – Zarząd, Rada, Walne Zebranie Członków

Stowarzyszenie LGD Puszcza Knyszyńska liczy 102 członków (na dzień 31.12.2021).

W latach 2016 – 2021 trzyosobowy Zarząd spotkał się 81 razy. Odbyło się 13 spotkań Walnego Zgromadzenia Członków, w ramach których członkowie stowarzyszenia m.in. zatwierdzali zmiany w Lokalnej Strategii Rozwoju, w "Procedurach oceny i wyboru operacji w ramach wdrażania LSR 2014-2020 Lokalnej Grupy Działania - Puszcza Knyszyńska", wybierali członków rady LGD, zatwierdzali sprawozdanie merytoryczno-finansowe. Czternastoosobowa Rada LGD spotykała się 36 razy.

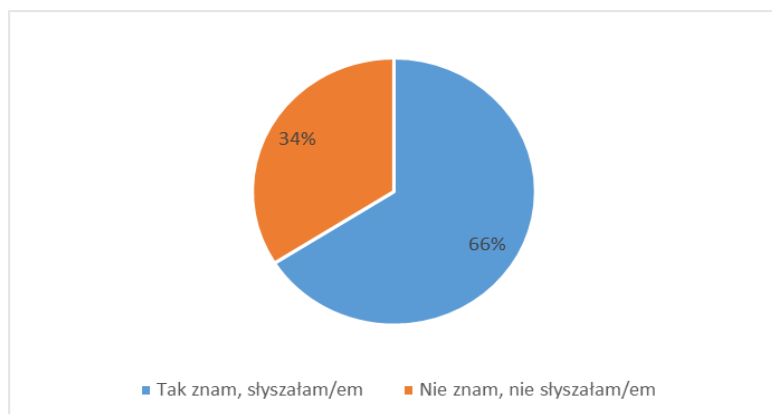
Tabela 19. Funkcjonowanie organów

Rok	Posiedzenia Zarządu LGD	Posiedzenia Rady LGD	Walne Zebrania Członków
2016	14	1	2
2017	19	10	3
2018	13	7	2
2019	11	4	3
2020	11	7	1
2021	13	7	2
suma	81	36	13

Rozpoznawalność LGD

W badaniach ankietowych kierowanych do mieszkańców obszaru objętego LSR większość respondentów zadeklarowała znajomość Lokalnej Grupy Działania - Puszcza Knyszyńska. Jest to wysoka wartość i wskazuje jakim społecznym uznaniem cieszy się Stowarzyszenie.

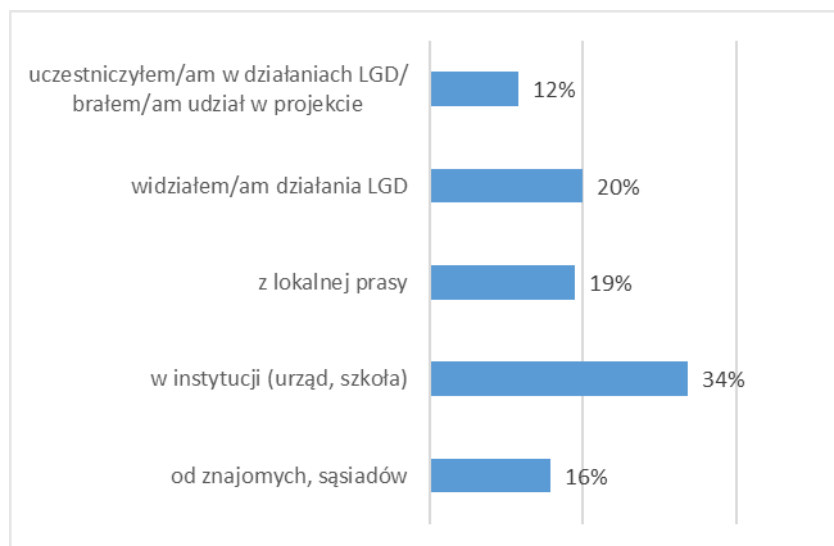
Wykres 24. Czy zna Pan/i Lokalną Grupę Działania - Puszcza Knyszyńska?

Źródło: badania własne

Źródłem wiedzy, dla tych, którzy zadeklarowali znajomość LGD były przede wszystkim instytucje współpracujące na bieżąco ze Stowarzyszeniem, a także lokalna prasa. Szczególnie cieszy fakt, że 12% deklarujących znajomość LGD wiąże to z uczestnictwem w działaniach Stowarzyszenia.

Wykres 25. W jaki sposób dowiedział się Pan/i o Lokalnej Grupie Działania?

Źródło: badania własne

Inne działania LGD

LGD Puszcza Knyszyńska prowadziła bardzo rozbudowane działania promocyjne. Celem akcji promocyjnych było informowanie o założeniach, realizacji i efektach LSR oraz promowanie marki LGD. Pracownicy stowarzyszenia uczestniczyli w imprezach odbywających się na terenie LGD. Były to m.in.: *Spotkania z Naturą i Sztuką "Uroczysko"*, *XX Międzynarodowy festiwal Siabrouskaja biasieda, Święta grzyba i dnia otwartych wrót centrum produktu lokalnego w Sokolu*, *Festyn Koła Gospodyń Wiejskich „Barwianki”*, *Mistrzostwa Województwa Podlaskiego w Ujeżdżeniu*, piknik *„Jagnięcina podlaska – walory smakowe i zdrowotne”*, który odbył się podczas *IV Festiwalu Kultury Tatarskiej i Zawodów Łucznictwa Konnego Tatarów Polskich* w Białostockim Muzeum Wsi. LGD współorganizowała seminarium Forum Synergie w Polsce. Forum Synergie to europejska organizacja non-profit, której celem jest gromadzenie, wzmocnienie i szerzenie zrównoważonych praktyk, głównie na obszarach wiejskich. Dużym wydarzeniem promocyjnym było 10-lecie istnienia LGD Puszcza Knyszyńska, podczas którego zaproszonym gościom zostały zaprezentowane osiągnięcia i dokonania LGD oraz plany na kolejne lata.

W ramach kampanii informacyjnej dot. założeń, realizacji i efektów LSR organizowane były spotkania informacyjno – konsultacyjne oraz przygotowano ulotkę „*Dobre przykłady projektów zrealizowanych w ramach LSR*”. W ramach kampanii społecznej na rzecz jakości życia i podniesienia aktywności grup defaworyzowanych na obszarze LGD organizowano m.in. spotkania z człowiekiem sukcesu, mające na celu aktywizację osób defaworyzowanych. Przygotowano również i dystrybuowano podczas spotkań promocyjne gadżety i mapę Puszcza Knyszyńska i Górna Narew.

LGD Puszcza Knyszyńska prowadziła również działania w ramach Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich. Między innymi zorganizowała Forum Podlaskiej Sieci LGD- Debata nt. przyszłości RLKS, na zlecenie Sekretariatu Regionalnej Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich, Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego i Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Celem przedsięwzięcia była wymiana doświadczeń płynących z wdrażania RLKS w obecnej perspektywie finansowej na gruncie krajowym, jak również na tle całej Unii Europejskiej oraz wypracowanie wniosków, które mogą spowodować efektywniejsze wdrażanie RLKS w perspektywie finansowej 2021- 2026. Forum finansowane było ze środków pochodzących z Pomocy Technicznej PROW na lata 2014-2020. W debacie wzięli udział m.in. Janusz Bartczak, Joanna Gierulka, Ryszard Kamiński, Krzysztof Kwatera, Witold Magryś, Bożena Pełdiak, Piotr Sadłocha, Joanna Sokólska, Dorota Stanek. Dodatkowo w debacie udział wzięli przedstawiciele lokalnych grup działania z Polskiej Sieci LGD, przedstawiciele instytucji wdrażających RLKS w formule bezpośredniej województwa kujawsko-pomorskiego, przedstawiciele Zarządu Województwa Podlaskiego, przedstawiciele Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, w tym podsekretarz stanu Ryszard Zarudzki, Ministerstwa Inwestycji i Rozwoju, Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa oraz przedstawiciele instytucji europejskich, w tym DG AGRI, DG REGIO, DG EMPL.

Stowarzyszenie zorganizowało również konferencję pn. *Od pomysłu do zmiany. Konferencja sieciująca LGD: promocja i współpraca regionalna i międzyterytorialna*. Celem konferencji było zdobycie wiedzy, wymiana doświadczeń i pogłębienie współpracy pomiędzy 12 Lokalnymi Grupami Działania z woj. podlaskiego w zakresie współpracy regionalnej i międzyterytorialnej.

Ponadto LGD kilkakrotnie było współorganizatorem spotkań Forum Podlaskich LGD oraz współorganizowała wyjazdy studyjne, w tym do Chorwacji i Francji.

LGD Puszcza Knyszyńska realizowała również inne projekty, w tym 4 projekty dedykowane seniorom, współfinansowane ze środków Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w ramach Rządowego Programu na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych: „*SENIOR - AKTYWNY OBYWATEL PUSZCZY KNYSZYŃSKIEJ*”, „*AKTYWNI SENIORZY - ŚWIADOMI OBYWATELE*”, „*AKTYWNI SENIORZY - partycypacja społeczna osób 60+ w Puszczy Knyszyńskiej*”, „*AKTYWNI SENIORZY Z PUSZCZY KNYSZYŃSKIEJ*”. Głównym celem projektów

było zwiększenie aktywności i zaangażowania seniorów - mieszkańców gmin LGD w sprawy publiczne.

LGD zrealizowała również dwa projekty ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego: „Razem Lepiej” i „Szansa – integracja społeczna mieszkańców gminy Michałowo”. Głównym celem obu projektów było zwiększenie poziomu reintegracji i aktywności społeczno-zawodowej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym z obszaru LGD Puszcza Knyszyńska.

5.4. Wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju

Realizacja rzeczowa – stan na 31.12.2021 r.

W ramach 3 celów głównych i 6 szczegółowych wyznaczonych w LSR zaplanowano 20 przedsięwzięć z precyzyjnie wyznaczonymi 42 wskaźnikami produktu. Zdecydowana większość, 28 z 42 wskaźników produktu ma realizację umowy na poziomie minimum 100%. Realizację płatności na poziomie minimum 100% ma 11 wskaźników produktu. Według stanu na koniec 2021 roku jedynie wskaźnik *Liczba operacji obejmujących wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury* w ramach przedsięwzięcia Udostępnianie infrastruktury kulturalnej na rzecz społeczności ma zerową realizację umowy i płatności.

Tabela 20. Realizacja rzeczowa

Przedsięwzięcie	Wskaźniki produktu	Jednostka miary	Stan docelowy	Realizacja (%)	
				U	P
Programy Aktywności Lokalnej	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wyklucz. społecznym objętych wsparciem w programie	osoba	212	115,57 % (245 os)	78,30 % (166 os)
	(w tym) Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie.	osoba	12	408,33 % (49 os)	441,67 % (53 os)
Usługi reintegracji społeczno-zawodowej oraz wsparcia zatrudnienia	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wyklucz. społecznym objętych wsparciem w programie.	osoba	82	92,68 % (76os)	100 % (82os)
	(w tym) Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie.	osoba	26	50 % (13os)	100 % (26 os)
Usługi senioralne	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wyklucz. społecznym objętych usługami społecznymi świadczonymi w interesie ogólnym w programie.	osoba	50	100 % (50os)	122 % (61os)
Wsparcie rodzin w społecznościach lokalnych	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi świadczonymi w interesie ogólnym w programie.	osoba	70	221,43 % (155 os)	0
	(w tym) Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie.	osoba	21	223,81% (47os)	0
Infrastruktura integracji społecznej i aktywizacji zawodowej	Liczba wybudowanych/ przebudowanych obiektów, w których realizowane są usługi aktywizacji społeczno-zawodowej.	sztuka	4	100% (4 szt)	50 % (2szt)
	(w tym) Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	sztuka	4	100 % (4 szt)	50 % (2 szt)
Nadawanie nowych funkcji przestrzeni publicznej	Powierzchnia zrewitalizowanych obszarów	ha	5	160,80 % (8,04 ha)	42,67 % (2,56 ha)
	Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na	sztuka	7	200 %	85,71 %

	rewitalizowanych obszarach			(14 szt)	(6 szt)
Udostępnianie społeczności dziedzictwa kulturowego LGD Puszcza Knyszyńska	Liczba zabytków nieruchomych / ruchomych objętych wsparciem.	sztuka	15	100 % (15 szt)	60% (9 szt)
	Liczba instytucji kultury objętych wsparciem.	sztuka	1	100% (1 szt)	100% (1 szt)
Udostępnianie infrastruktury kulturalnej na rzecz społeczności	Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej [W LSR: Liczba nowych lub przebudowanych obiektów pełniących funkcje kulturalne, w tym świetlic wiejskich (wskaźnik własny)]	sztuka	10	60% (6 szt)	60% (6 szt)
	Liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej [W LSR: Liczba nowych lub przebudowanych obiektów pełniących funkcje kulturalne, w tym świetlic wiejskich (wskaźnik własny)]				
	tym) Liczba operacji obejmujących wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury]	sztuka	1	0	0
Podjęcie działalności gospodarczej	Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa [W LSR: Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa]	operacja	75	81,33 % (61 op)	62,67 % (47 op)
Rozwijanie działalności gospodarczej	Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa [W LSR: Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa]	operacja	11	100% (11 operacji)	45,45 % (5 operacji)
Bezwrotne wsparcie dla osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej	Liczba osób pozostających bez pracy, które otrzymały bezwrotne środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie	osoba	50	106 % (53 os)	66% (33 os)
Infrastruktura prozdrowotna , rekreacyjna i turystyczna w Puszczy Knyszyńskiej	Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej [W LSR: Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej]	obiekt	42	90,48 % (38 obiektów)	90,48 % (38 obiektów)
	Liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej [W LSR: Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej]				
Infrastruktura służąca ochronie bioróżnorodności i klimatu	B. Liczba nowych/ zmodernizowanych punktów w oświetleniu ulicznym	sztuka	424	123,58% (524 szt.)	0
Infrastruktura ochrony środowiska w gospodarstwach domowych	Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii cieplnej z OZE	sztuka	126	134,13 % (169 szt.)	0
	Dodatkowa zdolność wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych.	MW	0,4576	137,67% (0,63 MWe)	0
Innowacyjne inicjatywy partnerskie na rzecz ochrony środowiska i zapobiegania zmianom klimatycznym – projekt współpracy	Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje [W LSR: Liczba operacji ukierunkowanych na innowacje]	operacja	1	100% (1)	100% (1)
	Liczba przygotowanych projektów współpracy	sztuka	1	100% (1)	100% (1)
	Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy	sztuka	5	100% (5)	100% (5)
Promocja obszaru, w tym promowanie produktów i usług lokalnych	Liczba wydarzeń / imprez [W LSR: Liczba działań promocyjnych na obszarze LGD]	sztuka	20	60% (12 szt)	20% (4 szt)
	Liczba wydawnictw promocyjnych	pozycja wydawnicza	10	180% (18 szt)	90% (9 szt)
międzynarodowej w zakresie turystyki i dziedzictwa lokalnego - projekty współpracy	Liczba zrealizowanych projektów współpracy, w tym projektów międzynarodowych	sztuka	3	66,67 % (2 szt)	66,67 % (2 szt)
	Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy	sztuka	5	80% (4 szt)	80% (4szt)
Sprawne funkcjonowanie	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników i organów LGD [W LSR: Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD]	osobodzień	120	100%	225,83 % (271)

Biura i Organów LGD	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników i organów LGD [W LSR: <i>Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD (14 członków)</i>]	osobodzień	168	100%	72,02 % (121 osobodni)
	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	podmiot	300	100%	161,33 % (484 podm)
	Liczba lat realizacji pozostałych działań bieżących LSR	lata	7	100%	85,71%
Animacja społeczności lokalnej przez LGD Puszcza Knyszyńska	Liczba spotkań / wydarzeń adresowanych do mieszkańców [W LSR: <i>Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami</i>]	sztuka	70	100%	124,29 % (87)
	Liczba lat realizacji pozostałych działań wynikających z Planu komunikacji LGD	lata	7	100%	85,71%
Inkubator Inicjatyw Lokalnych na rzecz budowania kapitału społecznego, zachowania dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego oraz przeciwdziałania zmianom klimatycznym	Liczba szkoleń [W LSR: <i>Liczba wydarzeń społecznych wspartych w ramach LSR</i>]	sztuka	26	4303,84% (1119 szt)	3676,92% (956 szt)
	Liczba wydarzeń/ imprez [W LSR: <i>Liczba wydarzeń społecznych wspartych w ramach LSR</i>]				
	Liczba zrealizowanych operacji obejmujących wyposażenie mające na celu szerzenie lokalnej kultury i dziedzictwa lokalnego [W LSR: <i>Liczba wydarzeń społecznych wspartych w ramach LSR</i>]				
	Liczba podmiotów wspartych w ramach operacji obejmujących wyposażenie mające na celu szerzenie lokalnej kultury i dziedzictwa lokalnego [W LSR: <i>(w tym) Liczba podmiotów działających w sferze kultury, które otrzymały wsparcie w ramach realizacji LSR</i>]	podmiot	9	55,56% (5 podm.)	44,44% (4 podm.)
Liczba przeprowadzonych operacji z zakresu wspierania ochrony środowiska i przeciwdziałania zmianom klimatycznym	sztuka	2	250% (5 szt)	50% (1 szt)	

Postęp finansowy – stan na 31.12.2021 r.

W przypadku środków z RPO WP najwięcej środków zakontraktowano na przedsięwzięcie *Nadawanie nowych funkcji przestrzeni publicznej* (7,5 mln PLN). Najwięcej środków zaś wypłacono w ramach przedsięwzięć *Nadawanie nowych funkcji przestrzeni publicznej* (2,6 mln PLN) i *Bezzwrotne wsparcie dla osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej* (1,4 mln PLN).

W przypadku środków z EFRROW najwięcej środków zakontraktowano i wypłacono w ramach przedsięwzięcia *Podjęmowanie działalności gospodarczej* (1,5 mln EUR i 0,99 mln EUR).

Tabela 21. Realizacja finansowa budżetu LGD – stan na 31.12.2021 r.

Przedsięwzięcie	Budżet LSR	Pomoc przyznana	Pomoc wypłacona
I.1.1. Programy Aktywności Lokalnej	2 842 421,61 zł	2 579 490,59 zł	1 101 560,43 zł
I.1.2. Usługi reintegracji społeczno-zawodowej oraz wsparcia zatrudnienia	1 057 951,22 zł	1 057 951,22 zł	1 057 951,22 zł
I.1.3. Usługi senioralne	507 595,20 zł	507 595,20 zł	422 450,75 zł
I.1.4. Wsparcie rodzin w społecznościach lokalnych	1 610 000,00 zł	1 608 497,54 zł	0,00 zł
I.2.1. Infrastruktura integracji społecznej i aktywizacji zawodowej	1 104 037,69 zł	1 104 037,69 zł	417 479,65 zł
I.2.2. Nadawanie nowych funkcji przestrzeni publicznej	7 626 733,97 zł	7 487 698,10 zł	2 592 359,05 zł
I.2.3. Udostępnianie społeczności dziedzictwa kulturowego LGD Puszcza Knyszyńska	1 768 109,91 zł	1 768 109,94 zł	1 044 789,43 zł
I.2.4. Udostępnianie infrastruktury kulturalnej na rzecz społeczności	497 000,00 €	164 174,02 €	164 174,02 €
II.1.1. Podejmowanie działalności gospodarczej	1 514 639,90 €	1 175 751,02 €	998 750,00 €
II.1.2. Rozwijanie działalności gospodarczej	744 110,10 €	639 877,48 €	298 721,48 €
II.1.3. Bezwrotne wsparcie dla osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej	2 367 915,97 zł	2 367 915,97 zł	1 439 763,09 zł
II.2.1. Infrastruktura prozdrowotna, rekreacyjna i turystyczna w Puszczy Knyszyńskiej	885 000,00 €	457 199,34 €	457 199,34 €
II.2.2. Infrastruktura służąca ochronie bioróżnorodności i klimatu	2 828 785,48 zł	996 684,12 zł	0,00 zł
II.2.3. Infrastruktura ochrony środowiska w gospodarstwach domowych	2 477 238,55 zł	2 477 238,55 zł	0,00 zł
II.2.4. Innowacyjne inicjatywy partnerskie na rzecz ochrony środowiska i zapobiegania zmianom klimatycznym – projekt współpracy	17 784,25 €	17 784,25 €	17 784,25 €
III.1.1. Promocja obszaru, w tym promowanie produktów i usług lokalnych	245 000,00 €	131 819,36 €	41 562,49 €
III.1.3. Wsparcie współpracy międzynarodowej w zakresie turystyki i dziedzictwa lokalnego – projekty współpracy	389 865,75 €	67 490,88 €	67 490,88 €
III.2.1. Sprawne funkcjonowanie Biura i Organów LGD	948 780,00 €	948 780,00 €	773 837,81 €
III.2.2. Animacja społeczności lokalnej przez LGD Puszcza Knyszyńska			

III.2.3. Inkubator Inicjatyw Lokalnych na rzecz budowania kapitału społecznego, zachowania dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego oraz przeciwdziałania zmianom klimatycznym	190750,00 €	155 611,86 €	87 845,98 €
--	-------------	--------------	-------------

Źródło: dane LGD

Opis projektów współpracy

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania - Puszcza Knyszyńska zrealizowała 3 projekty współpracy, w tym 2 międzynarodowe. Pierwszy projekt współpracy *One belt one road – baltic silk road. Jeden pas jeden szlak - bałtycki jedwabny szlak*. Projekt zrealizowano we współpracy z Lokalnymi Grupami Działania z Finlandii (LGD Karhuseutu) i Estonii (LGD Hiiumaa). Projekt ponadnarodowy miał na celu wsparcie współpracy bałtycko-chińskiej poprzez organizowanie seminariów tematycznych dla chińskiego sektora publicznego w krajach partnerskich, a także spotkań europejskich i chińskich dla lokalnych przedsiębiorców w celu nawiązania kontaktów.

Drugi projekt współpracy prowadzony wspólnie z GAL Haute Lande d'Armagnac (Francja) pn. *Wyobraźmy sobie nietypowe przystanie w lesie*. Najważniejsza idea tego projektu to stworzenie oryginalnej oferty pobytu na obu terytoriach w oparciu o innowacyjne wykorzystanie lokalnych zasobów przyrodniczych i kulturowych. Głównymi zadaniami planowanymi do wykonania były: przygotowanie koncepcji oraz dokumentacji technicznej do realizacji obiektów sztuki nowoczesnej pełniących jednocześnie funkcje użytkowe. Dodatkowymi partnerami po stronie francuskiej byli Parc Naturel Regional Lande de Gascogne oraz Stowarzyszenie „La Foret d'Art Contemporain”. Po stronie polskiej w projekt zaangażowany także był Park Krajobrazowy Puszczy Knyszyńskiej, Liceum Plastyczne w Supraślu, Wydział Architektury Politechniki Białostockiej oraz Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Białymstoku i Nadleśnictwa Puszczy Knyszyńskiej.

LGD Puszcza Knyszyńska wspólnie z Stowarzyszeniem „Suwalsko-Sejneńska LGD”, LGD „Lider w EGO”, LGD „Brama na Podlasie” oraz LGD Szlak Tatarski zrealizowały projekt współpracy *Energia odnawialna lokalnie. Innowacyjna inicjatywa partnerska na rzecz ochrony środowiska i zapobiegania zmianom klimatycznym*. Liderem projektu była LGD Puszcza Knyszyńska. Celem operacji było podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców terenów partnerskich lokalnych grup działania ze szczególnym uwzględnieniem promocji gospodarki niskoemisyjnej efektywnie korzystającej z zasobów naturalnych.

6. Odpowiedź na wszystkie wskazane pytania badawcze

Ocena wpływu na główny cel LSR (jeśli inny niż obszary poniżej)

Zakończenie wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju przypadnie na 2024 rok. W raporcie ewaluacyjnym wykorzystano dane za lata 2015-2021. Trudno odpowiedzialnie odpowiedzieć, czy wszystkie wskaźniki oddziaływania zostaną uzyskane. Szczególnie w kontekście zawirowań gospodarczych. Na podstawie danych GUS i wyników badań satysfakcji można przypuszczać, że cele strategii zostaną osiągnięte.

CEL OGÓLNY 1	Promowanie włączenia społeczności lokalnej LGD Puszcza Knyszyńska poprzez zwiększenie dostępu do usług społecznych i kulturalnych oraz aktywizację społeczno-zawodową społeczności zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym do 2020(23)r.			
Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego I	Jednostka miary	Stan początkowy 2015 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych sposób pomiaru
Obniżenie salda migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały	osoba	489	600	Dane statystyczne GUS, jednorazowo

CEL OGÓLNY 2	Wspieranie lokalnego rozwoju gospodarczego LGD Puszcza Knyszyńska poprzez tworzenie miejsc pracy w zakładanych, rozwijanych i wspartych przedsiębiorstwach do 2020(23) r. w kluczowych domenach obszaru			
Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego II	Jednostka miary	Stan początkowy 2015 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych sposób pomiaru
Wzrost liczby podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 000 ludności	b.d.	873	973	Dane statystyczne GUS/jednorazowo

CEL OGÓLNY 3	Wypromowanie obszaru poprzez wzmocnienie marki LGD Puszcza Knyszyńska i profesjonalizację działania LGD do 2020(23) r.			
Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego III	Jednostka miary	Stan początkowy 2015 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych sposób pomiaru
Liczba podmiotów zaliczanych do III sektora na 10 000 mieszkańców	Liczba podmiotów	25	28	Dane statystyczne GUS/jednorazowo

Ocena wpływu na kapitał społeczny

Integracja i aktywizacja społeczna mieszkańców obszaru LGD Puszcza Knyszyńska była jednym z głównych celów Lokalnej Strategii Rozwoju. Budowa kapitału społecznego stanowiła więc jeden z priorytetów w działaniach stowarzyszenia. Ostatnie dwa lata były pod tym względem nietypowe ze względu na stan pandemii i ograniczenia w życiu społecznym z nim związane. Działania aktywizacyjne LGD bazowały zazwyczaj na aktywnym udziale przedstawicieli stowarzyszenia w wydarzeniach gminnych. Podczas tych wydarzeń

prowadzona była intensywna działalność informacyjna i edukacyjna, skierowana do lokalnej społeczności, na temat zakresu możliwości i działań LGD na rzecz regionu. W planach był projekt uruchomienia inkubatora – doradztwa i miejsca spotkań – dla organizacji społecznych w siedzibie LGD, który zapewne uda się zrealizować w kolejnym okresie programowania.

Inkubator Inicjatyw Lokalnych oraz działania promocyjne na poziomie poszczególnych gmin czy nawet miejscowości miały niewątpliwie duży wpływ na budowę kapitału społecznego. Program Aktywności Lokalnej w nieco mniejszym stopniu, ponieważ nakierowany był nie na całe społeczności lokalne, a tylko na grupy defaworyzowane.

Trudny do oceny był wpływ na budowę kapitału społecznego inwestycji i projektów infrastrukturalnych, z całą pewnością jednak i one przyczyniły się i będą przyczyniać do realizacji tego celu strategii.

Przedsiębiorczość

Rozwój lokalnej gospodarki poprzez wsparcie przedsiębiorców w zakładaniu i rozwijaniu działalności, przede wszystkim w kluczowych dla regionu domenach, był drugim z głównych celów LSR. Lokalna Grupa Działania jest odpowiednią organizacją do udzielania tego rodzaju wsparcia – z pewnością działa prężniej i skuteczniej niż na przykład ARiMR, ze względu na strukturę stowarzyszenia, ustawiającą LGD bliżej lokalnych potencjalnych beneficjentów.

Dotacje na rozwój i podejmowanie działalności gospodarczej cieszyły się bardzo dużą popularnością, wartość złożonych wniosków przekraczała bardzo często dostępną alokację.

Turystyka i dziedzictwo kulturowe

Lokalna Strategia Rozwoju LGD Puszcza Knyszyńska jest mocno nakierowana na rozwój turystyki, ze względu na charakter obszaru objętego LSR. W lokalnych kryteriach oceny i wyboru operacji znalazły się kryteria premiujące rozwój turystyki i działalności okołoturystycznej, które stosowane były przy ocenie większości naborów, dając preferencje projektom mającym pozytywny wpływ na poprawę atrakcyjności turystycznej obszaru.

Wszystkie lokalne strategie powinny być i są na jakiś obszar ukierunkowane – strategia LGD Puszcza Knyszyńska uwzględniała przede wszystkim jego najważniejszy zasób, jakim jest potencjał turystyczny. Przy takim doborze kryteriów zdarzały się sporadycznie sytuacje, gdy dobry projekt nie związany z turystyką otrzymywał mniejszą liczbę punktów od przeciętnego związanego z rozwojem turystycznym regionu.

Projekty nakierowane na dziedzictwo kulturowe charakteryzowały się tym, że skierowane były zarówno na wzrost atrakcyjności regionu dla turystów, jak i budowanie poczucia wspólnoty wśród lokalnych społeczności.

Innowacyjność

Kryterium innowacyjności w obecnej sytuacji jest kryterium zarówno koniecznym, jak i bardzo potrzebnym, dlatego należy dobrze przemyśleć jego konstrukcję, doprecyzować je i sprawić, by stało się ono rzeczywiście kryterium różnicującym.

Projekty współpracy

Model projektów współpracy obowiązujący w obecnej perspektywie jest modelem dobrym i efektywnym. LGD Puszcza Knyszyńska realizowało do tej pory projekty współpracy z partnerami polskimi i zagranicznymi, m.in.: fińskimi, estońskimi i francuskimi, co między innymi pozwoliło poznać, jak te projekty są realizowane w całej Europie, i zdaje się, że ta konstrukcja powinna obowiązywać również w Polsce w kolejnych okresach programowania. Efektywność dotychczasowego systemu wdrażania projektów współpracy jest w LGD Puszcza Knyszyńska jest bardzo dobra. Natomiast współpraca z partnerami zagranicznymi, wdrażającymi projekty współpracy w innym modelu, prawdopodobnie pozwoli LGD Puszcza Knyszyńska efektywnie odnaleźć się w nowym modelu współpracy obowiązującym w nowej perspektywie finansowej.

Ocena funkcjonowania LGD

Samorządy z dużą odpowiedzialnością podchodzą do realizacji projektów z LGD, rozumiejąc ich wagę dla regionu. Model współpracy wypracowywany przez dwa okresy programowania sprawia, że obecnie współpraca między samorządami a LGD układa się dobrze. W obecnej perspektywie programowania wnioski składane przez samorządy są też lepiej przemyślane i przygotowane.

Przez pierwsze trzy lata obecnego okresu programowania LGD zmuszona była, z powodów organizacyjnych, zatrudniać większą liczbę pracowników biura, co sprawiło, że na działania animacyjne miała mniej środków i nie realizowała ich w pełnym zakresie. Organizowane były wtedy głównie działania polegające na uczestniczeniu w wydarzeniach organizowanych przez inne podmioty, na przykład gminy. Po wdrożeniu części środków liczba pracowników biura została zmniejszona, co pozwoliło przeznaczyć większą pulę środków na aktywizację.

Ocena procesu wdrażania

W trakcie obecnego okresu programowania pojawił się problem z realizacją przedsięwzięcia „Współpraca podmiotów gospodarczych” polegającego na współpracy grupy przedsiębiorców. Pierwszy ogłoszony konkurs pozostał nierozstrzygnięty z powodu wycofania się z projektu dwóch partnerów, początkowo deklarujących chęć wzięcia w nim udziału. W rezultacie środki przeznaczone na to przedsięwzięcie zostały przesunięte na inne przedsięwzięcia.

Obecnie z powodu inflacji oraz innych czynników gospodarczych, zmieniających warunki realizacji projektów, zdarzają się sytuacje, gdy beneficjenci wycofują się z ich realizacji. Dotyczy to przede wszystkim przedsiębiorców oraz osób planujących rozpocząć działalność gospodarczą.

W samych procedurach oceny i wyboru projektów brakuje ścisłego rozdzielenia kompetencji pomiędzy LGD a urzędem marszałkowskim. W praktyce wnioski składane wnioskodawców w odpowiedzi na nabory ogłaszane przez LGD oceniane są dwukrotnie, raz na poziomie lokalnym, raz na poziomie wojewódzkim, co znacznie wydłuża czas oczekiwania wnioskodawców na decyzje dotyczące realizacji. Wynika to z faktu, iż LGD wybiera projekty do realizacji, zaś umowy na ich realizację podpisuje samorząd wojewódzki, który w związku z tym dokonuje oceny wniosku jak i kwalifikowalności wnioskodawcy. Z drugiej strony zwiększenie uprawnień LGD np. o zawieranie umów z beneficjentami, wymagałoby certyfikacji stowarzyszenia.

Formularze wniosków składanych w naborach są skomplikowane, ale nie stanowią jednak dla wnioskodawców bariery, której nie da się przejść. Jednak warunki dostępu w naborach w ramach LEADER powinny być łatwiejsze niż we wnioskach składanych w osiach głównych finansowania, wpływają tu bowiem wnioski na realizacji mniejszych inwestycji.

Kryteria oceny przyjęte do oceny wniosków w ramach realizacji obecnej LSR były bardzo ściśle z nią związane i dopasowane do postawionych w niej celów i jako takie dobrze się sprawdzały. LGD informuje potencjalnych wnioskodawców o obowiązujących w naborach kryteriach, nie zdarzają się więc wnioski, które się do nich nie odnoszą, co zdarzało się na samym początku obecnego okresu programowania.

Wartość dodana podejścia LEADER

Sama organizacja naborów wymaga ścisłej współpracy między LGD a potencjalnymi wnioskodawcami, którzy chętnie korzystają z prowadzonego doradztwa i szkoleń. Po zakończeniu realizacji projektów stowarzyszenie stara się utrzymać kontakt z beneficjentami zapraszając ich do organizacji kolejnych spotkań i akcji informacyjnych np. LGD organizuje spotkanie prezentujące człowieka sukcesu-lidera lokalnej społeczności który zachęca i motywuje lokalną społeczność do działania.

Beneficjentami projektów finansowanych przez EFS są przede wszystkim duże i prężne organizacje pozarządowe spoza obszaru LGD Puszcza Knyszyńska. Lokalne organizacje pozarządowe są niewielkie i bardzo rzadko składają wnioski w konkursach choćby ze względu na brak środków na zapewnienie wkładu własnego dla realizacji projektów. Dlatego też współpraca z trzecim sektorem w obecnej perspektywie finansowej jest ograniczona. Zwiększenie zakresu współpracy z tymi organizacjami działającymi lokalnie jest potrzebna, stąd też podtrzymywany jest pomysł LGD Puszcza Knyszyńska stworzenia dla nich miejsca

spotkań i prowadzenia doradztwa, inkubatora inicjatyw lokalnych przy biurze stowarzyszenia.

Potencjał, który udało się wytworzyć podczas działań LGD, jest wciąż wykorzystywany z pożytkiem dla lokalnej społeczności. Warto też zauważyć synergię pomiędzy efektami działań wynikających z naborów prowadzonych przez LGD a innymi lokalnymi inicjatywami.

Dodatkowe pytania badawcze:

Współpraca z Urzędem Marszałkowskim Województwa Podlaskiego układa się dobrze na wszystkich etapach i obszarach działalności LGD Puszcza Knyszyńska. Udało się określić ramy działania w taki sposób, by również z punktu widzenia wnioskodawców i beneficjentów wszystkie procesy przebiegały w sposób sprawny i przejrzysty.

7. Podsumowanie, wnioski i rekomendacje

Lokalna Grupa Działania – Puszcza Knyszyńska to trójsektorowe partnerstwo. Kluczowym partnerem dla LGD są samorządy stanowiące swoisty szkielet terytorialny i organizacyjny. Współpraca z partnerskimi gminami jest oceniana bardzo wysoko zarówno ze strony LGD, jak i urzędników i włodarzy poszczególnych samorządów. Wydaje się, że na tym poziomie współpraca układa się bardzo dobrze, o ile nie wzorcowo.

Sektor społeczny jest reprezentowany przez organizacje pozarządowe i mieszkańców. Ukierunkowanie działań LGD na osoby zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym powoduje, że odczuwana jest potrzeba bardziej zrównoważonych działań adresowanych do wszystkich mieszkańców. Z pewnością w nowym okresie programowania niezbędna będzie kontynuacja działań aktywizacyjnych i wspierających organizacje pozarządowe oraz lokalnych liderów.

Znaczna część budżetu LGD przeznaczona została na wsparcie przedsiębiorczości. Działania były skierowane zarówno do osób podejmujących, jak i rozwijających działalność gospodarczą. Wsparcie to finansowane było zarówno z funduszu EFRROW jak i EFS. Efekty w postaci liczby utworzonych i rozwiniętych przedsiębiorstw są imponujące.

Przemysłany i dobrze napisany wniosek zwiększa szanse osiągnięcia zaplanowanych wskaźników LSR. Rada LGD jest organem, na którym spoczywa obowiązek wyboru do dofinansowania najlepszych wniosków złożonych w naborze. Członkowie Rady LGD pełnią jednak nie tylko tę, mocno sformalizowaną funkcję. Reprezentują poszczególne gminy i sektory i w ten sposób stanowią ważny element partycypacyjny. Są też głosem LGD w swoich gminach i społecznościach. Ważna rola Rady we wdrażaniu LSR wymaga dbałości władz LGD nie tylko o najważniejsze narzędzie ich pracy, czyli katalog lokalnych kryteriów, ale również o umożliwienie im szkoleń podnoszących ich kompetencje.

Mimo, że biuro LGD nie jest organem Stowarzyszenia to uczestniczy w wielu istotnych procesach. Pracownicy biura organizują i przeprowadzają nabory wniosków, udzielają doradztwa, wspomagają Radę LGD w weryfikacji i ocenie operacji oraz przygotowują dokumentację dotyczącą przeprowadzonych wyborów wniosków. Jest to szczególnie obciążające, gdyż LGD Puszcza Knyszyńska realizuje strategię wielofundusową, wymagającą znajomości trzech funduszy, zasad ich wdrażania i wytycznych. Ponadto pracownicy biura realizują plan komunikacji, plan szkoleń, projekty współpracy, prowadzą aktywizację i animację społeczną, odpowiadają za promocję i szkolenia dla wnioskodawców. Wszystko to powoduje, że zakres obowiązków pracowników biura jest niezwykle szeroki i wymagający. Dlatego obowiązkiem władz LGD jest zapewnienie pracownikom biura najlepszych z możliwych warunków pracy, poczynając od szkoleń i możliwości podnoszenia kwalifikacji po godne wynagrodzenie.

Strategia LGD Puszcza Knyszyńska jest mocno ukierunkowana na turystykę. Dotyczy to nie tylko infrastruktury, która powinna mieć profil turystyczny ale również wszystkich działań pro biznesowych. Podejmujący i rozwijający działalność gospodarczą mieli większe szanse na uzyskanie dofinansowania jeśli w swoich planach uwzględnili działania nakierowane na turystykę i rekreację. Stowarzyszenie podejmuje również inicjatywy, które wspierają podnoszenie atrakcyjności turystycznej obszaru poprzez chociażby wydawanie map, przewodników, folderów czy gadżetów turystycznych. Dobre relacje z gminami partnerskimi z pewnością pomagają w realizacji takich przedsięwzięć i skłaniają do podejmowania inicjatyw integrujących ofertę turystyczną całego obszaru objętego LSR. Rekomendacja w tym zakresie może dotyczyć jedynie kontynuacji dużego zaangażowania LGD w budowanie silnej lokalnej oferty turystycznej.

LGD sprawnie realizuje działania planu komunikacji, w tym działania aktywizujące i promocyjne. Do jeszcze sprawniejszego i efektywniejszego działania z pewnością przydałoby się pełniejsze wykorzystanie narzędzi dostępnych w ramach portali społecznościowych. Wiedząc jak wiele osób na co dzień korzysta z tego typu aplikacji trudno pominąć tak istotną okazję do poszerzenia spektrum oddziaływania i komunikowania się z mieszkańcami obszaru objętego LSR.

Ewaluacja końcowa wymagała od wszystkich członków Stowarzyszenia wyjątkowej pracy. Wsparcie i zaangażowanie władz LGD, pracowników i członków LGD zapewniło sukces realizacji wszystkich założonych działań. Na koniec należy jeszcze raz podziękować wszystkim, którzy wnieśli wkład w powstanie tego opracowania, czy to poprzez przygotowanie dokumentów, zestawień, uczestnictwo w wywiadach grupowych i indywidualnych, czy też poprzez wypełnianie anonimowych ankiet.

8. Spis tabel i wykresów

Wykresy

Wykres 1.	Procent ankiet z poszczególnych gmin.....	13
Wykres 2.	W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „moja gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogę realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby”?	23
Wykres 3.	W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „w ostatnich latach (od 2016 roku) warunki do życia w mojej gminie poprawiły się”? ...	23
Wykres 4.	Jak obecnie ocenia Pan/i swoją gminę pod względem:	24
Wykres 5.	Proszę ustosunkować się do poniższych stwierdzeń:	25
Wykres 6.	Czy jest Pan/i zadowolony/a z warunków życia w gminie?	25
Wykres 7.	Czy rozważa Pan/i zmianę miejsca zamieszkania?	26
Wykres 8.	Jakie są powody?	26
Wykres 9.	Czy Pan/i osobiście korzystał/a z infrastruktury / obiektów finansowanych ze środków unijnych, począwszy od 2016 r.?	27
Wykres 10.	Czy Pana/i zdaniem projekty związane z poprawą infrastruktury cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?	27
Wykres 11.	Czy Pan/i osobiście korzystał/a z projektów takich jak szkolenia, spotkania, festyny finansowanych ze środków unijnych, począwszy od 2016 r.?.....	28
Wykres 12.	Czy Pana/i zdaniem projekty te cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?	28
Wykres 13.	Proszę sobie wyobrazić, że ma Pan/i możliwość decydowania o podziale dodatkowych środków finansowych w swojej gminie. Które z poniżej wymienionych obszarów dofinansował/a/by Pan/i w pierwszej kolejności? (możliwość udzielenia do 3 odpowiedzi).....	29
Wykres 14.	Jak ogólnie ocenia Pan/Pani funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania? LGD działa: 30	
Wykres 15.	Proszę ocenić funkcjonowanie Biura LGD	30
Wykres 16.	Proszę ocenić poniższe zdania dotyczące Biura LGD	31
Wykres 17.	Jak ocenia Pan(i) funkcjonowanie Biura LGD w poniższych wymiarach: ..	31
Wykres 18.	Skąd czerpie Pan/Pani informacje dotyczące funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania? (możliwość udzielenia do 3 odpowiedzi)	32

Wykres 19. Który z kanałów przekazywania informacji zwrotnej od społeczności do LGD byłby dla Pani/Pana najbardziej odpowiedni? (możliwość udzielenia do 3 odpowiedzi) 33	33
Wykres 20. Skąd, przede wszystkim, czerpie Pan(i) informacje o potrzebach mieszkańców? (możliwość udzielenia do 3 odpowiedzi)..... 33	33
Wykres 21. Czy nabory wniosków ogłaszane przez LGD odpowiadały na potrzeby mieszkańców? 34	34
Wykres 22. Czy realizowane w LGD nabory wniosków pomogły w rozwiązywaniu problemów społecznych?..... 35	35
Wykres 23. Czy Pana(i) zdaniem środki finansowe przeznaczone na wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju zostały wydane efektywnie (z korzyścią dla społeczności)? 35	35
Wykres 24. Czy zna Pan/i Lokalną Grupę Działania - Puszcza Knyszyńska? 38	38
Wykres 25. W jaki sposób dowiedział się Pan/i o Lokalnej Grupie Działania? 39	39

Tabele

Tabela 1. Ludność ogółem 15	15
Tabela 2. Saldo migracji w ruchu wewnętrznym i zagranicznym..... 15	15
Tabela 3. Udział ludności w wieku produkcyjnym w % ludności ogółem. 16	16
Tabela 4. Ludność w wieku produkcyjnym (mężczyźni) 17	17
Tabela 5. Ludność w wieku produkcyjnym (kobiety) 17	17
Tabela 6. Wskaźnik obciążenia demograficznego (odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem)..... 18	18
Tabela 7. Dochody budżetów gmin i miast na prawach powiatu na jednego mieszkańca (w złotych)..... 18	18
Tabela 8. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności... 19	19
Tabela 9. Podmioty gospodarki narodowej ogółem. 19	19
Tabela 10. Podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym..... 20	20
Tabela 11. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. Mieszkańców. 20	20
Tabela 12. Bezrobotni zarejestrowani ogółem..... 21	21

Tabela 13. Bezrobotni zarejestrowani (mężczyźni)	22
Tabela 14. Bezrobotni zarejestrowani (kobiety)	22
Tabela 15. Szkolenia i doradztwo w liczbach.....	36
Tabela 16. Liczba wniosków złożonych po doradztwie oraz liczba podpisanych umów	36
Tabela 17. Szkolenia dla pracowników biura, członków organów decyzyjnych	37
Tabela 18. Działania animacyjne	37
Tabela 19. Funkcjonowanie organów.....	38
Tabela 20. Realizacja rzeczowa.....	41
Tabela 21. Realizacja finansowa budżetu LGD – stan na 31.12.2021 r.	44

9. Aneksy tworzone w toku realizacji badania

Narzędzia badawcze

9.1. Scenariusz wywiadu pogłębionego z wnioskodawcami/beneficjentami:

1. Jak wnioskodawca dowiedział się o konkursie, skąd pochodzi wiedza o LGD i jak jest ona znacząca;
2. Pomysł na projekt - skąd pochodził, czy ktoś pomagał w konceptualizacji, czy wynajmowano firmę lub osobę do pomocy w opracowaniu wniosku;
3. Zakres pomocy ze strony LGD, doświadczenia związane z doradztwem;
4. Znajomość wniosku i procedury, trudności z wypełnianiem wniosku;
5. Ocena wniosku w LGD, doświadczenia i opinie o kryteriach oraz ocenie przez Radę LGD;
6. Proces administracyjny po dokonaniu wyboru operacji do dofinansowania;
7. Ogólna ocena kontaktów z LGD w czasie opracowania wniosku, oceny i wyboru oraz realizacji
8. Podejście kontrfaktyczne: czy jeszcze raz spróbowałby wnioskować do LGD;
9. Podejście kontrfaktyczne: czy zrealizował pomysł mimo braku dofinansowania (dla osób, które nie uzyskały dofinansowania)
10. Podsumowanie i ogólne opinie o trudnościach i dobrych stronach procesu.

9.2. Scenariusz wywiadu pogłębionego z przedstawicielami gmin:

1. Czy w Pana/Pani gminie ludzie są aktywni. Czy jest dużo organizacji pozarządowych?
 - a. Czy działania LGD w jakiś sposób wpływają na rozwój aktywności społecznej mieszkańców (kapitału społecznego)?
2. Czy ludzie są w tej gminie przedsiębiorczy. Czy dla rozwoju obszaru lepsze są środki na podejmowanie czy na rozwój działalności gospodarczej?
3. A jak już rozmawiamy o ludziach, którzy tu mieszkają. W jakiej grupie należałoby szukać ludzi, którzy sobie nagorzej radzą. Takich którzy wymagają najpilniejszej pomocy? (młodzież, seniorzy, niepełnosprawni)
4. Jeśli chodzi o kulturę i turystykę. Czy działania LGD jakoś wpłynęły na rozwój obszaru w tej dziedzinie?
5. Przejdźmy teraz do tego jak działa LGD. Jak wygląda komunikacja i współpraca pomiędzy gminami a LGD.
6. Czy ta współpraca pozwala działać efektywnie? Jak duży wpływ na to co robi i jak działa LGD mają władarze gmin partnerskich?
7. Czy LGD dobrze widać w gminach. Czy pojawia się na dożynkach, organizuje konkursy, wyjazdy. Czy mieszkańcy wiedzą, że taka organizacja działa tu na obszarze.
8. W czym należałoby szukać największej zalety istnienia LGD?
9. Czy jest coś co można by poprawić w działaniach LGD?

9.3. Ankieta kierowana do wnioskodawców, beneficjentów i członków LGD

Ocena funkcjonowania LGD

Szanowni Państwo,

głównym celem funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania – Puszcza Knyszyńska jest realizacja Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020 opracowanej wspólnie z mieszkańcami naszego regionu. Strategia ta realizowana jest przez szereg przedsięwzięć, których zadaniem jest rozwiązywanie problemów mieszkańców.

W ramach podsumowań wdrażania programu oraz wypełniając zapisy zawarte w Strategii przygotowaliśmy ankietę. Zarówno podczas tworzenia dokumentu jak i teraz Państwa zdanie jest dla nas niezmiernie istotne.

Wszystkie dane pozyskane w ramach tej ankiety będą traktowane poufnie, a analizy dotyczyć będą jedynie uogólnionych opinii.

Prezes LGD

1. Jak ogólnie ocenia Pan/Pani funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania – Puszcza Knyszyńska? LGD działa:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Bardzo dobrze
2. Raczej dobrze
3. I dobrze i źle
4. Raczej źle
5. Bardzo źle
6. Trudno powiedzieć

2. Proszę ocenić funkcjonowanie Biura LGD

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Zdecydowanie się zgadzam	Raczej się zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam
1.	Godziny pracy biura LGD są dogodne dla klientów				
2.	Strona internetowa zawiera aktualne informacje				
3.	Odpowiedzi na wiele pytań można uzyskać telefonując do biura LGD				
4.	Łatwo umówić się na spotkanie z pracownikami biura LGD				

3. Proszę ocenić poniższe zdania dotyczące Biura LGD

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Zdecydowa nie się zgadzam	Raczej się zgadzam	Raczej się nie zgadzam	Zdecydowanie się nie zgadzam
1.	Pracownicy mają wiedzę odpowiednią do wykonywanej pracy				
2.	Pracownicy z zaangażowaniem wykonują swoje obowiązki				
3.	Pracownicy udzielają rzetelnych informacji i porad				
4.	Pracownicy są mili i uprzejmi				

4. Jak ocenia Pan(i) funkcjonowanie Biura LGD w poniższych wymiarach:

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Bardzo dobrze	Raczej dobrze	I dobrze i źle	Raczej źle	Bardzo źle	Trudno powiedzieć
1.	prowadzenie doradztwa						
2.	organizacja naborów wniosków						
3.	informowanie członków LGD o funkcjonowaniu LGD						
4.	prowadzenie działań informacyjnych i promocyjnych dla mieszkańców						
5.	współpraca z innymi LGD						

5. Skąd czerpie Pan/Pani informacje dotyczące funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania? Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 najważniejsze kanały pozyskiwania informacji.

1. Bezpośrednie kontakty z Zarządem LGD
2. Bezpośrednie kontakty z pracownikami Biura
3. Walne zebranie członków
4. Oficjalna strona internetowa LGD
5. Ogłoszenia na tablicach informacyjnych w miejscowościach na terenie LGD
6. Portale społecznościowe
7. Szkolenie dla potencjalnych beneficjentów (warsztaty, imprezy)
8. Informacja bezpośrednia w siedzibie (biurze) LGD
9. Inne sposoby. Jakież?

6. Który z kanałów przekazywania informacji zwrotnej od społeczności do LGD byłby dla Pani/Pana najbardziej odpowiedni? Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 odpowiedzi.

1. Ankieta papierowa

2. Ankieta elektroniczna
3. Kontakt bezpośredni z przedstawicielem LGD
4. Kontakt mailowy
5. Kontakt telefoniczny
6. Kontakt poprzez portal społecznościowy (np. czat z pracownikiem LGD)
7. Panel dyskusyjny po zakończeniu szkoleń i spotkań (możliwość zadawania pytań, zgłaszania uwag)
8. Inny, jaki?

7. Skąd, przede wszystkim, czerpie Pan(i) informacje o potrzebach mieszkańców? Proszę wskazać nie więcej niż 3 najważniejsze źródła.

1. Z własnego doświadczenia
2. Z rozmów z mieszkańcami
3. Z rozmów z samorządowcami, członkami organizacji pozarządowych itp.
4. Z mediów (lokalna prasa, telewizja, radio)
5. Z Internetu (portale, wortale, fora dyskusyjne)
6. Z badań społecznych i analiz gospodarczych
7. Z innych źródeł (jakich?)

8. Czy nabory wniosków ogłaszane przez Lokalną Grupę Działania odpowiadały na potrzeby mieszkańców?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Idealnie wpisywały się w potrzeby mieszkańców
2. W większości przypadków wpisywały się w potrzeby mieszkańców
3. Często mijają się z potrzebami mieszkańców
4. Prawie w ogóle nie odpowiadały na potrzeby mieszkańców
5. Trudno powiedzieć

9. Jakie są najważniejsze problemy społeczne mieszkańców regionu (Pana/Pani gminy)? Proszę odpowiedzieć własnymi słowami.

Proszę odpowiedzieć własnymi słowami.

10. Czy realizowane w LGD nabory wniosków pomogły w rozwiązywaniu problemów społecznych?

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Zdecydowanie tak	Raczej tak	I tak i nie	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Nie dotyczy
1.	Związane z potrzebą zakładania i rozwijania działalności gospodarczej						

2.	Związane z potrzebą rozwoju infrastruktury społecznej i kulturalnej (np. świetlice wiejskie, place zabaw dla dzieci)						
3.	Związane z potrzebą rozwoju infrastruktury turystycznej, sportowej i rekreacyjnej (np. boiska, siłownie zewnętrzne, altany)						
4.	Związane z potrzebą rozwoju aktywności społecznej mieszkańców (np. warsztaty, spotkania, pikniki, szkolenia)						
5.	Związane z potrzebą zachowania dziedzictwa lokalnego						
6.	Związane z potrzebą promocji obszaru objętego LSR						
7.	Związane z potrzebą rozwoju zawodowego mieszkańców (szkolenia zawodowe, staże, wsparcie doradcze)						
8.	Związane z potrzebą działań na rzecz osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, (w tym osób starszych)						
9.	Związane z potrzebą ochrony środowiska naturalnego (instalacje OZE)						

11. Czy Pana(i) zdaniem środki finansowe przeznaczone na wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju zostały wydane efektywnie (z korzyścią dla społeczności)?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Zdecydowanie tak
2. Raczej tak
3. Raczej nie
4. Zdecydowanie nie
5. Trudno powiedzieć

12. Co jeszcze mogła by zrobić LGD, aby skuteczniej rozwiązywać problemy społeczne?

Proszę odpowiedzieć własnymi słowami.

Proszę o podanie kilku informacji o sobie, wyłącznie w celach statystycznych

13. W której gminie Pan(i) mieszka?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Gmina Czarna Białostocka
2. Gmina Dobrzyniewo Duże
3. Gmina Gródek
4. Gmina Jasionówka
5. Gmina Juchnowiec Kościelny
6. Gmina Knyszyn
7. Gmina Michałowo
8. Gmina Supraśl
9. Gmina Wasilków
10. Gmina Zabłudów
11. Inna gmina

14. Płeć

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Kobieta
2. Mężczyzna

15. Do jakiej kategorii wiekowej może się Pan(i) zaliczyć?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. mniej niż 18 lat
2. od 18 do 29 lat
3. od 30 do 49 lat
4. od 50 do 59 lat
5. powyżej 60 lat

16. Jaki podmiot Pan(i) reprezentuje:

Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

1. przedsiębiorca
2. organizacja pozarządowa
3. jednostka samorządu terytorialnego
4. jednostka organizacyjna JST
5. kościół, związek wyznaniowy
6. osoba fizyczna
7. inny (jaki?)

Dziękujemy za wypełnienie ankiety

9.4. Ankieta kierowana do mieszkańców obszaru LGD

Poziom satysfakcji mieszkańców obszaru LSR

Zapraszamy Państwa – mieszkańców naszego regionu do wyrażenia opinii na temat warunków życia w naszej gminie. Ankieta jest anonimowa a jej wyniki posłużą wyłącznie temu, aby dostosować Lokalną Strategię Rozwoju do potrzeb mieszkańców i regionu.

1. W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „moja gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogę realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby”?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Zdecydowanie tak
2. Raczej Tak
3. Trochę tak/trochę nie
4. Raczej nie
5. Zdecydowanie nie
6. Nie mam zdania

2. W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „w ostatnich latach (od 2016 roku) warunki do życia w mojej gminie poprawiły się”?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Zdecydowanie tak
2. Raczej Tak
3. Trochę tak/trochę nie
4. Raczej nie
5. Zdecydowanie nie
6. Nie mam zdania

3. Jak obecnie ocenia Pan/i swoją gminę pod względem:

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Bardzo dobrze	Dobrze	Przeciętnie	Źle	Bardzo źle	Nie mam zdania
1.	Atrakcyjności turystycznej						
2.	Promocji dziedzictwa kulturowego, zasobów naturalnych i turystyki						

3.	Infrastruktury i oferty kulturalnej						
4.	Infrastruktury i oferty sportowej i rekreacyjnej						
5.	Infrastruktury drogowej						
6.	Zaangażowania mieszkańców w rozwiązywanie lokalnych problemów						
7.	Tożsamości mieszkańców z gminą						
8.	Działań i usprawnień na rzecz osób niepełnosprawnych						
9.	Działań na rzecz bezrobotnych						
10.	Działań na rzecz osób przed 29 rokiem życia						
11.	Działań na rzecz osób po 60 roku życia						
12.	Działań na rzecz kobiet						
13.	Możliwości zatrudnienia poza rolnictwem						
14.	Sprzyjających warunków dla przedsiębiorców i prowadzenia firmy						

4. Proszę ustosunkować się do poniższych stwierdzeń:

Proszę zaznaczyć odpowiedź w każdym z wierszy.

		Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	nie wiem
1.	Uczestniczę w wydarzeniach organizowanych w gminie (kulturalnych, rekreacyjno-sportowych, obchodach świąt etc.)					
2.	Biorę udział w przygotowywaniu gminnych wydarzeń (sam(a) albo w ramach grupy, do której należę)					
3.	Należę do stowarzyszenia/organizacji pozarządowej (stowarzyszenie, fundacja)					
4.	Należę do nieformalnej grupy społecznej (koła gospodyń etc.)					
5.	Mam możliwości, by wypowiadać się na temat ważnych zagadnień (dotyczących gminy i mojej miejscowości)					
6.	Jestem członkiem rady/komitegu (np. w szkole, klubie sportowym, przedsiębiorstwie)					
7.	Znam najważniejsze fakty historyczne dotyczące mojej miejscowości/gminy					
8.	Potrafię wskazać najważniejsze atrakcje turystyczne w okolicy					

9.	Na terenie mojej gminy mogę rozwijać się zawodowo					
10.	W mojej gminie powstaje wiele firm					
11.	Na terenie mojej gminy są sprzyjające warunki dla turystów i osób przyjezdnych					

5. Czy jest Pan/i zadowolony/a z warunków życia w gminie?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Zdecydowanie tak
2. Raczej Tak
3. Trochę tak/trochę nie
4. Raczej nie
5. Zdecydowanie nie
6. Nie mam zdania

6. Czy rozważa Pan/i zmianę miejsca zamieszkania?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. tak
2. nie

7. Jakie są powody?

Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

1. Trudny dostęp do edukacji
2. Trudny dostęp do instytucji kultury
3. Utrudniony dostęp do placówek opieki nad dziećmi
4. Brak perspektyw zawodowych
5. Powody osobiste/ rodzinne
6. Inne (jakie?)

8. Czy w Pana/i gminie, począwszy od 2016 r. realizowano projekty ze środków unijnych?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak
2. Nie

9. Czy projekty te poprawiły warunki życia w gminie?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Zdecydowanie tak
2. Raczej tak

3. Trudno powiedzieć
4. Raczej nie
5. Zdecydowanie nie
6. Nie mam zdania

10. Czy Pan/i osobiście korzystał/a z infrastruktury / obiektów finansowanych ze środków unijnych, począwszy od 2016 r.?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak często
2. Tak, czasem
3. Trudno powiedzieć
4. Nie

11. Czy Pana/i zdaniem projekty związane z poprawą infrastruktury cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak
2. Ani tak, ani nie
3. Nie

12. Czy Pan/i osobiście korzystał/a z projektów takich jak szkolenia, spotkania, festyny finansowanych ze środków unijnych, począwszy od 2016 r.?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak często
2. Tak, czasem
3. Trudno powiedzieć
4. Nie

13. Czy Pana/i zdaniem projekty te cieszą się zainteresowaniem mieszkańców?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak
2. Trudno powiedzieć
3. Nie

14. Proszę sobie wyobrazić, że ma Pan/i możliwość decydowania o podziale dodatkowych środków finansowych w swojej gminie. Które z poniżej wymienionych obszarów dofinansował/a/by Pan/i w pierwszej kolejności? (Prosimy o zaznaczenie „x” trzech najważniejszych)

Proszę zaznaczyć nie więcej niż 3 odpowiedzi.

1. Promocja obszaru, dziedzictwa kulturowego, zasobów naturalnych, turystyki
2. Infrastruktura i oferta kulturalna
3. Infrastruktura i oferta sportowa i rekreacyjna
4. Infrastruktura społeczna (świetlice, miejsca spotkań)
5. Infrastruktura drogowa
6. Aktywność społeczna mieszkańców (zaangażowania w sprawy lokalne)
7. Działania wzmacniające tożsamość mieszkańców z regionem
8. Działania wynikające z inicjatywy mieszkańców
9. Warunki życia osób niepełnosprawnych
10. Zmniejszenie liczby osób bezrobotnych
11. Zwiększenie liczby miejsc pracy poza rolnictwem
12. Działania na rzecz osób do 29 roku życia
13. Działania na rzecz osób powyżej 60 roku życia
14. Działania na rzecz ochrony środowiska i klimatu

15. Czy zna Pan/i Lokalną Grupę Działania – Puszcza Knyszyńska?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Tak znam, słyszałam/em
2. Nie znam, nie słyszałam/em

16. W jaki sposób dowiedział się Pan/i o Lokalnej Grupie Działania?

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. od znajomych, sąsiadów
2. w instytucji (urząd, szkoła)
3. z lokalnej prasy
4. widziałem/am działania LGD
5. uczestniczyłem/am w działaniach LGD/ brałem/am udział w projekcie

17. Status na rynku pracy:

Można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź.

1. Osoba (fizyczna, prawna lub inna) prowadząca działalność gospodarczą
2. Zatrudniony/a w rolnictwie
3. Zatrudniony/a poza rolnictwem
4. Uczący się/studiujący
5. Osoba bezrobotna
6. Inny typ, jaki?

18. Płeć:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Kobieta
2. Mężczyzna

19. Niepełnosprawność:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Osoba niepełnosprawna, posiadająca orzeczenie o niepełnosprawności
2. Osoba pełnosprawna

20. Wykształcenie:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. podstawowe
2. zasadnicze zawodowe
3. średnie
4. policealne
5. licencjat, inżynier
6. wyższe magisterskie
7. inne

21. Wielkość gospodarstwa rolnego:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. nie posiadam gospodarstwa rolnego
2. do 5 ha
3. 6-10 ha
4. 11-20 ha
5. 21-50 ha
6. >50 ha

22. Wiek

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. mniej niż 18 lat
2. od 19 do 29 lat
3. od 30 do 49 lat
4. od 50 do 59 lat
5. powyżej 60 lat

23. Miejsce zamieszkania:

Proszę zaznaczyć jedną odpowiedź.

1. Gmina Czarna Białostocka
2. Gmina Dobrzyniewo Duże
3. Gmina Gródek
4. Gmina Jasionówka
5. Gmina Juchnowiec Kościelny
6. Gmina Knyszyn
7. Gmina Michałowo
8. Gmina Supraśl
9. Gmina Wasilków
10. Gmina Zabłudów
11. Inna gmina

Dziękujemy za wypełnienie ankiety

9.5. Scenariusz zogniskowanego wywiadu grupowego

1. Wprowadzenie
 - a. Przedstawienie moderatora, opisanie celu badania, anonimowości uzyskanych odpowiedzi, konieczność nagrywania wywiadu z uwagi na późniejszą analizę wyników
2. Ocena wpływu na kapitał społeczny
 - a. Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną, zaangażowanie w sprawy lokalne?
 - b. W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?
3. Przedsiębiorczość
 - a. W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości?
 - b. Czy i w jaki sposób wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane?
4. Turystyka i dziedzictwo kulturowe
 - a. W jakim stopniu LSR przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego?
 - b. W jakich kierunkach należy wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego?
5. Grupy defaworyzowane
 - a. Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup?
6. Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego?
 - a. Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?
7. Innowacyjność
 - a. W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?
 - b. Jakie można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?
8. Ocena funkcjonowania LGD
 - a. Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwala na efektywną i skuteczną realizację LSR?
 - b. Jak jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)?
 - c. Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD by skuteczniej realizowała LSR?
9. Zakończenie spotkania

Czas trwania 120 minut